Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз • ШИНАРА, 8 СЕНТЯБРЬ, 1981 ШУ. • № 108 (6498). • Мах 2 кеп.

Декхараш тIеххоачашдеш

Карарча шера планал совгIа 200 тонн «Іаьржа дашув» дакха социалистически декхар тIайицадар тха коллективо. Оьха чIоагIа раьза а долаш хоам бу тахан, тхоай дош оакош мехкдаьттахой цIай тIакхоачаш кхоачашдаь хилар.

Из гIуллакх да вIаштIехьдаьлар тха, дукхача доькъе оахош кхоачашде лаьрхIа кхинк геолого-технически гIуллакхаш дика чакхдакар бахьан долаш. Карарча шера хьалхарча бархI бетта оаха даьд 2050 тойн планал совгIа мехкдаьтта дакка йиш хилийта 55 гIуллакх.

Карагено-чокракски тIоанашна скважинаш яхара бурув детташ латт хIанз тха промысла. ХIанзлехьа яькхадаьннад тха цу тайпара йола массехк скважина, хIаьта царех шиъ дикка эттув болаш а хиннай. Цар дийнаьхен бусси ну мехкдаьтта 10 тоннега кхоач. Цу скважинашта бурув тохаро а уж эксплуатаце дIаяларо а торо хилийтай мехкдаьтта алсамдаккха. Из ма-шийтхона дагадовллар а. Шу чакхдалалехьа цу тайпара йола кхы массехк скважина карвердаь езаш да тхо.

Тха коллектива балха цхьаькха лоархIама лостам ба серниста мехкдаьтта (сероводород йоаллача мехкдаьтта) цхьа декъа, бурув теха яьнна № 196 йола скважина эксплуатаце дIаялар. Укхаза чакхдоваьра гергIе гIертад сероводород йоаллача углеводородин бийдела продукци чакхйоакхалургйоа центральни трепи установка сепарационни устройства хьаьъара балхаш. Скважинага шийга укх деношка яьоаргба, реконструкци яь яьлча.

Промысла кадраш лаьрхIа Iомаьй укхаза серниста мехкдаьтта доха. Серниста мехкдаьтта дакхерце дувзаденна дош толамца а дика а кьоастадара чIоагIа теркам тIабохийт, хIана аьлча «Малгобекнефть» НГДУ а «Грознефть» объединене а йоацаш я цу тайпара дола мехкдаьтта доаллача моттигашта эксплуатаци ера опыт.

Укх шерра а доладаьд промысла ВДОГ (тIоанашта юкъе лелача болгача кхурча) объекташ хьалъелга. Укхаза чакхдоваш пет лерда блокаш дIаоттаяра, хипроводи газопроводи хьаьра балхаш. Из а да тхоне ишта Вознесенски къулбаседехьарча тIоанашкара хьадоакха мехкдаьтта алсамдаккхара даькъера геттара нерда гIуллакх. ВДОГ объекташ хьалъьь ахара балхаш 1982 шера чакхдаха лерхIаш да. Цунца цхьана чакхдоах промысла коллективо къаьнача станокашта - качалкашта меттел нердакраш уттаяра балхаш. Укх шера 8 бетта хийцай 9 станок.

Тха рационализатораша къестадеш латт къаьхьегам еттача баккхара, цун оасарле лаккьара, нерда, хьалхагIа промысла пайда ийбанза долча тIоанашта воздействи лоаттаяра методаш лехара дешаш. Карарча шера производствана юкъайоалаьй эффективность 6000 сом дола 8 предложени. Тха дикагIа бола рационализатораш ба мехкдаьтта доаха мастер М. В. Торий, мехкдаьтта доаха оператор В. Ф. Чубриков, промысла воккагIа бола инженер Б. О. Ахриев.

Хоаш долча бесса, пачхьалкхан план толамца кхоачашьяра кIезига лоархIам болаш хIама дац социалистически яхьа наькъа творчески тьнер айдар. Промыслашта юкъе лаьрхача цеховой социалистически яхьа воръIазза итогаш, яхазза хьалхара моттиг лацай № 1 йола промысла. Шоай социалистически декхарех дика лоархIабеш боле дикагIа бола белалой бе тха гэзн мехкдаьттен доаха операторош новкъостий А. Н. Брохин, Х. Б. Котиков, К. А. Балиев, Н. И. Карахмань, кхыбараш.

Шеко яц № 1 йолча промысла коллективе лакха дийцача декхарех толамце лоархIаергхиларах а цо цхьайттаргIча пятилетка хьалхарче шере мехкдаьтта декхара план кхоачашьергхиларах а.

С. ТЕБОЕВ,
«Малгобекнефть» НГДУ № 1 йолче промысла начальник.

Шийй професси говзал лакха хиларца белгалваьннав СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода № 131 йолча цехе воккхагIвола аппаратчик Дергунов Николай. Укх предприяте ше къахьетача 14 шера технологически режим лелара чоалхане болх дика Iамибаьб цо. Дукха ха йоацаш ерригача сменашка «Къахьегама хьалха латтача методий школа» дIайихьай Дергунов Николая.

«ХIаро балха дийнахьа хьадер дукха хилийта» яхача девизагIа хоаттаеча социалистически яхье массала а [illegible].

СУРТА ТIА: воккхагIвола аппаратчик Н. Дергунов установка [illegible] хьожаш ва.

С. ХУГАЕВА сурт.

Ханнахьа а дика а дIаде деза гурахьа дув ялат

Карарча пятилетке хIара гектара тIара чубахьа ялатий юкъера хьувкъам 23—24 центнерга кхоачабе безаш ба Нохч-ГIалгIайчен лаьтта лелаерлаш. Из декхар толамца кхоачашдар дукхагIча даькъе гурахьа дув ялат хьувкъарах тийша да. Ялатий боахам биэза хилийтара лакха говзал йолаш, хьалхалаттача практика ерригача арсеналахи Iилманка карагIдаьинарахи шерра пайда эца хоаш хила беза кхашкаре балхаш дераши парна кулгалдерашн.

Хаоттама хьалаш мичча тайпара хилча я шер-шера лакха хьувкъам чукхухь хьалха латтача ялат кхедераша. Дукха хIама ва эшшаш хIара гектара тIара 34 центнер йолаш ба, масала, гумехоши чубена хьувкъам. Эсала бац «Предгорный». «Терен» яхача колхозаша кхебаь хьувкъам а. Мичурина цIерагIча совхоза укх шера чудеяа ялат хIара гектара 38 центнерга кхоачаш да. ХIара гектара тIара 30 центнерал совгIа ва бола ялат чудехача боахамашта юкъе я Сунженски районера «Победа», «Путь к коммунизму» оален Наурски районера «Красное знамя» яхен колхозаш.

Шеко яц, Iалам камаьрча хилар бахьан долаш хинна хIама да ала йиш йолаш гIуллакх дац из, хIана аьлча толам балара бахьан да лаьтта леладара культура лакхьилар. Хьалха латтача боахамашка Iомабеннаб нах гурахьа дийна ялат тIадолча кхай къайлехаш йовза.

Из вайна новкъдале а, ерригв колхозаши совхозаши яц ялата производство алсамъяккхара боаттIача бесса теркам тIабохийташ. Керттерча даькъе агрономически служба эсала хилар бахьан долаш да из. ГIуллакхаш дика хул агрономаш инициатива йолаш болча моттигашка, цар хьалхалаттарий опыт шоай балха ларде лувната, ялатий кхай торонех биэза пайда ийбеча.

ХьатIакхоачаш латт гурахьа дув ялат дIаде деза ха. Из лоархIаме юртбоахама кампана чакхъякха кийчлуш я республикера колхозаши совхозаши. Чакхдоалаш латт дIаде фу Iалашдара а кийчдара а балхах, эсала фу сортови чарех хувцаш латт. Дукхача колхозашен совхозашен лакхача темпаша оах ялат дIадуврдола лаьтташ, ремонт ю ялат дIадувча машинашта, кхыйолча техника.

Царна уллув долаш да гурахьа дув ялат дIадера кийчо ира гIуллакх эсала латташ дола боахамаш а. Масала, кхоачам хиллал цоашта дIаде фу Iалаш а даьдац, дIаде дIаоттадаь фу дIадуча боарамга а кхоачадаьдац Грозненски районерча цхьа болча колхозашен совхозашен. Эсала латт фу дIаде кийчдара цхьайолча кхыча районий гIуллакх Наьсарен, Шаьла, боахамашка. «Назрановский» совхозе цхьоалагIа сентябрь тIакхоачаш а гурахьа дув фу дIадувча кондицига кхоачдаьдац Грозненски районерча «Советская Россия» яхача колхоза цхьадола фу латта моттиг ю хилар бахьан долаш тIадалара боарам лох а бенна пайдане доацача даьнад, цудухьа дукха ахча а дахийта хувца дезаш а да.

Урус-Мартана, Шаьла, Сунженски, цхьайолча кхыча районий боахамашка сон шорта лела ялат дIадуврдола лаьтташ ахара балхаш.

Хоаш да, моллагIа юртбоахама кампани дика чакхъялар цунна дика кийчо ярах тийша долга. Цу правилана юкъера доалаш дац гурахьа дув ялат дIадера гIуллакх. Цудухьа ялат дIаде доладе деза ха хьатIакхачалехьа, укх кхедисача деношка сихде деза кийчо елга.

Къаьстта теркам тIабахийта беза дIадувча фуна. ХIара боахам декхарийла ба шийна дIаде дикача сортах дола районированни фу Iалашде. Цу даькъера торонаш йолаш я. Ялат дIачуийдеча пункташка долаш да шорта Безостая-1 яхача дика хьувкъача сортах дола гурахьа дувча кIи фу.

Деррига дIадувш дола фу Безостая-1 яхача кIи цхьоалагIча классах хуле, хьатIадоагIача шера чудаьйча кIина 10 эзар тонн тIакхетаргьа.

КIа дIадера балхаш дика чакхдалийтара, из дIадуврдола лаьтта дика тоадаь ца Iеш, нийса вIаштIехьъякха еза из дIадув машин а. ДIадахача шерий а укх шерарча бIаьстан а практика хьахьоах дукхача боахамашка фу лаьттах Iочудехача вординташта регулировани яр санна дола «пайдан доацар» теркал ца деш хилар. Цхьадолча боахамашка дIадувча фун боарам тIахьежие оттабу. Цу тайпарча гIуллакхаша лерттIа хилийтац ялат дIадера балхаш, лохбу хьувкъам. Цудухьа кхай тIа араялалехьа хьежа а нийсъяь а хила еза хIара ялат дIадув машин, хIаьта из дIаде хьожабе беза опыт йола болхлой.

ЧIоагIа чоалхане гIуллакх да гурахьа дув ялат дIадуврдола лаьтта кийчдар. Цараш йоацаш я республикe. ДукхагIча даькъе шер-шера чу боацаш хьажкIаш, кхыйола оасар ду культураш, хIаьта ишта ялата культураш тIахиннача майдаш тIа дIадув вайнита гурахьа дув ялат.

МалагIа культураш тIахиннача лаьтта де деза гурахьа дув ялат аха дош лоархIаме а уйла яь къоастаде дезаш а да. Дукхача боахамий кхаш оасар дукха долаш хилара бахьан да цар гурахьа дув ялат дукхача шерашка вIаштта хьалхарча шера а из шо с бIаьсти дув ва бола ялат гIахиннача кхаш тIа дувш хилар. Цхьан мадда тIа кхы де хIама ца хьача йара де йиш яц вIаштта шоза гурахьа дув ялат, из а лаьтта оасарах цIена хуле, ялат дIаделехьа ах пара тайпара лаьтта тоа а даь.

Гурахьа дув ялат дIаде дезача майдаш тIара цхьайола культураш тIехьа кхачаш хул. Цудухьа боакхача лоархIаме да уж культураш кхаьча йоаллашехьа сихка чуцар. Уж чуна йоаллашехьа аха деза лаьтта, пхьадаш йоахнаш долча нохарнина 22—24 сантиметр кIоарга, нохарашта тIехьадийза махкаш а доалаш, холтата кагонаша тоIа а деш.

Из гIуллакх дукхача боахамашка хIанз терхалдеш а, хIаьта дIахача хана гергладаь а дац, цхьабакьда аьха лаьтта тоIа ца дича, цунах йоалла дукхха тIоадал Iа хиле дIайода, цу тIа а керда аьхача лаьтта из тоIа а ца деш дIадийна ялат хьатIадаьйначул тIехьагIа атта гIора а дий дов.

Ялат дIадуврдола лаьтта хьалхагIа мел аха дикагIа да. Цхьадолча боахамашка из лоархIаш дац. Масала, Урус-Мартана районе цхьоалагIа сентябрь тIакхоачаш аьха лаьтта аха дезаш долчоах ах мара дац. Эсала лел лаьтта ахара балхаш Сунженски, Шаьла, Наьсарен районашка. Цу районашка лаьтташ ахара темпаш лоха хилара бахьан аха мукъадаьвна лаьтташ цу хилар хинна Iац, цун керттера бахьан да ялат чуийчаул тIехьагIа боахамий кулгалхоша — юртбоахама специалисташа — кхашкарча балхашта лерттIа кулгал ца дар, тракторий бригадашка уж кIезига хулаш хилар, тракторий балха цар тIахьожам ца лоаттабар. Цудухьа дукха трактораш технически организацийнин кхоачам ца хилар бахьан долаш болх ца беш сеца латт.

Гурахьа дув ялат 200 эзар гектара тIа дIаде дезаш я республика колхозаши совхозаши, хIаьта цхьоалагIа сентябрь тIакхоачаш аьха я кийчдаь а даьнна лаьтта ахаел кIезига совгIа мара дац. Ханнахьа лаьтта аьха даьхара де дезар да. ХIара боахаме из болх бе кхоачам болаш трактораш хьожа яр, царна тIа шин сменагIа болх бе трактористаш кьожабир, дийнахьа а буса а царга болх байтар.

Гурахьа дув ялат дIадера гIуллакх лоархIаме юрта боахама кампани я, цудухьа шинагIа делийта йиш яц из.

Ялат хьувкъар гурахьа дийна ялат хьувкъарах тийша да вай хьалашка. Цудухьа гурахьа ю культураш ханнахьа а лакхача агротехнически боарамс а дIаер бокха боахама а пачхьалкхен а лоархIам болаш хIама да.

ЧIоагIа лоархIаме да вай республикe хьалашка гурахьа дув ялат дIадера ханаш нийса къоастаяр. Республика тайп-тайпарча зонашка гурахьа дув ялат дIадера эггара дикагIа йола ха 15 сентябргра 15 октябрга кхачачалца йола юкъ я.

КIезагIа лоархIам болаш дац фу малагIча боарамах дIаде деза къоастадар. Из деза фун сортага, цун дикалга, почвенно-климатически хьалашка, культура дIаера ханага способага хьежжа. Масала, продуктивни листдалара коэффициент лоха йола Безостая-1 яха кIа лакхача нормагIа дIаде деза.

ДIаделехьа деррягача фуна молхаш тоха еза. Из дIаде деза 6—8 сантиметр кIоарга.

Гурахьа дув ялат доацача хана дIадийна даьккхара ма ишина техника я республика колхозашкен совхозашкен. Деррига балхаш ханнахьа чакхдахара ишшача боарамагIа трактораш ялат дIадув машинаш, кхы техника хьожае еза из болх бе. ХIара боахаме хила еза оттаяь ялат дIадера йола балха план, цу тIа белгальь хила еза фу дIаделехьа лаьтта тоадара агротехника, из дIадера способ, цун норма. Механизаторашта юкъе шерра йоаржае еза ялат ханнахьа а дика а дIадера тIеравль социалистически яхь.

Х. ЯЛХАРОЕВ,
юрта боахама министерства керттера агроном.

МЕХКДАЬТТА—ДУКХАГIА

Октябрьски революце орден лелаеш йола «Старогрознефть» мехкдаьттен гаьн йолкха управлени Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединене эггара дукхагIа мехкдаьтта доаккхеш йола предприяти я. ХIанз цун фонде я 78 фонтанни 534 кIоарга насосни скважина.

Управлене доаккх бархI моттигера массехк тайпара доалла мехкдаьтта. Уж я: Старогрозненски, Хаян-Корт, Брагуны, Ястребиное, Правобережное, Минеральное, Северо-Минеральное, Андреевское.

НГДУ-на юкъе йоагIа мехкдаьтта доаккха йиъ цех, скважинашта лаьттан кIали капитальни ремонт ю цех, тIоаний давлени хьаллоаттаю цех, эксплуатационни оборудоване прокатно-ремонтни цех, электрооборудовани электроснабжени прокатно-ремонтни цех, кхыяраш а. Управлене тайп-тайпара балхаш деш 2600 саг ва.

«Старогрознефть» НГДУ низ бола промышленни предприяти хинна ца Iеш, цига йоакко еш йола организаци а я. Тхога 650 цIа да, вешта аьлча Старопромысловски района нах чубахача цIеноех 43 процент. 38 тика, 3 столови, 13 берий беш, 5 клуб, 4 общежити, прачечни, «Спутник» яха пионерски лагерь, городал арахьа «Родничок» яха берий дача, поликлиника, профилакторий. Каспийски форда тIа салоIа моттиг я. Хьалдеш латт нах чубаха цIенош.

Из деррига хьоаде доагIа, хIана аьлча сага паргIатта къахьега уйла хилийтара кIезига лоархIам болаш дац фусама, быта, культурни вахара, къаьстта къахьегама дика хьалаш. Болхлой хьинар айдара, къахьегама оасарле лакхьяра керттерча бахьанех цаI да из.

ИттлагIча пятилетке ерригача хана управлене коллективо пачхьалкхен планаш кхоачашйи тIеххоачашйир. ХIаьта бIарча хьайица пятилетка сийлахь-воккха Ленин ваь 110 шу дола ди тIакхоачаш чакхъаьнккхар, планал совгIа эзараш тоннаш «Iаьржа дошув» делар Даьхенна.

«Старогрознефть» НГДУ коллективо шийна карагIдаьннарех доккхал а деш, кхетаду ше деррига даь даьнна доацилга, даьр кхы а дикагIа де метар долаш хинна хилар. Масала, скважинашта эксплуатаци яра коэффициент хIанз а лоха я. Кхоачабоаш йаьха яц скважинашта ремонт яьчул тIехьагIа цар болх беш йоаккха юкъ. Из бахьан долаш кIаьхлу цар болх ца беш йоаккха ха. Массе хана а хилац дика скважинашта лаьттан кIал еш йола ремонт а. ХIанз а дикка дукха скважинаш я болх ца беш, цо лоха лоаттаю скважиний фондах пайда эцара коэффициент.

МалагIа декхараш латт тха мехкдаьттахошта хьалхашка XI пятилетке? Керттера шера доаккхаш дола мехкдаьтта 4,5 миллион тоннага кхоачадари кхы лох ца долийташ из лоаттадари. Из дара бола никъ ба Правобережне мехкдаьтта доаллача из гуллара системаш оттаяри хьаяра, Червленни, Северо Брагунски, Северо - Старопромысловски мехкдаьтта доаллача моттигашкара мехкдаьтта хьалахари из карадерзадари, хIаьта ишта Минеральни, Брагунски, Старогрозненски кIоаргагIча тIоанашкара мехкдаьтта даккхар. Цу хьакъехьа тIехьагIа Алпатовски, Бурунни, Барханни, Салкушински моттигашка мехкдаьтта лохарг а доаккхарг а да.

Бакъда, де дезараш дукха хиларах бIукъонаш яц коллектива, цо кхы а чIоагIагIа къахьега, белгальь программа толамца кхоачашъе дог урасттаду цуш, низ а болийт.

К. ИВИНСКИЙ,
Октябрьски революце орден лелаеча «Старогрознефть» НГДУ начальник.

КПСС ЦК, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ, ВЦСПС-Е

Парте XXVI съезде чIоагIъьча социальни программага хьежжа, КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиуме, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о бераш долча дезалашта пачхьалкхен новкъостал чIоагIдара мероприятеш чакхъяхара а балача нака пенсионни Iалашо дIадо тоаяра а порядкахи ханахи йола решенеш тIайицай.

Цхьан шерал кIезагагIа къахьегама стаж а йолаш болх беча нoанoшта, производстве балха а боацаш дешача кхалнаха шу даллалца бера гIуллакх дара цхьадолча даькъе алапи а телаш отпуск лулга юкъедоаладу, гаьнарча Малхбоален, СибаргIен районашка, мехка къулбаседен районашка бетта 50 сом долаш отпуск а лушкхыча районашка бетта 35 сом а долаш, хIаьта бера цхьа шун ах шун даллалца цунна гIуллакх дара а луш кхы тIа отпуск лу укх ханашна:

Гаьнара Малхбоален СибаргIени районашка, мехка къулбаседерча районашка (Карельски АССР-е, Коми АССР-е Архангельски, Мурмански областашка), хIаьта ишта Вологодски, Новгородски, Псковски областашка (мехка къулбаседерча районашка телача боараме цу областашка отпуск а алапи а телаш) — 1981 шера 1 ноябре денз:

РСФСР кхыча районашка, Украина, Белоруссе, Молдаве районашка, Прибалтика республикашка — 1982 шера 1 ноябре денз:

Казахстана, Средни Азе, Закавказья районашка — 1983 шера 1 ноябре денз:

Цу ханашка а цу районашка а юкъедоаладу болх беча е производстве балха а боацаш дешача нoанoшта хьалхара бер дича 50 сом боараме цхьа луш йола пачхьалкхен пособи лулга, хIаьта шоллагIен кхоалагIен бер дича — 100 сом.

1981 шера денз 12 шу даланза шиъ е кхы дукхагIа бер долча болх беча нoанoшта мах луш йола кхы тIа 3 дийнахьа отпуск лу.

1981 шера 1 декабре денз маьре боацаш бераш даьча нoанoшта луш йолча пачхьалкхен пособе боарам цхьан бера бетта 20 сомага кхоачаш лакхбу, из тергья бера 16 шу даллалца (стипендеш ца ийдеча дешархой 18 шу даллалца).

1981 шера 1 ноябре денз «Пачхьалкхен пенсех» долча СССР Законо оттадаь эггара кIезигагIа долча пенсей боарам лакхбу:

I группа инвалидноста е кхоабар дIаваьнна болх бе йиш йоацаш висача нахь е дукхагIа волча дезала члена бетта 75 сомага кхачалца;

къоанала, II группа инвалидноста е кхоабар дIаваьнна болх бе йиш йоацаш висача дезала шин члена бетта 50 сомага кхачалца;

цамогаш а хила III группа инвалид хиначоа 36 сомага кхачалца, балха тIа вйп хиначоа е профессиональни лазар хиначоа бетта 30 сомага кхачалца;

Iехаре оттаяьча хана гIуллакх деш болча мутIарерча составацара венна кхоабаш вар дIаваьнача дезалий болх бе йиш йоацача цхьан дезалхочоа лархIа бетта 38 сомага кхачалца, болхлой гIуллакхерча нахьен дезалий болх бе йиш йоацача цхьан дезалхочоа бетта 28 сомага кхачалца.

Оттадьд «Пачхьалкхен пенсей чакъахьарча СССР ЗаконагIа е «Колхозий членашта долча пенсейи пособейи хьакъехьарча» СССР ЗаконагIа кхоабар тIера вьлча, цун йиза балха стаж еце я, берашта 16 шу даллалца (дешаш дагIачар 18 шу даллалца) луш долча пенсий боарам хIара бера бетта 20 сомал кIезигагIа хила йиш яц (оттаьбача тIехболча пенсей боарамал) аьнна.

1981 шера 1 ноябре денз пхиъ е дукхагIа бер даьча а уж бархI шу даллалца хьалхедаьча а кхалнаха, хIаьта бера хана дена инвалидаш долча бархI шу е дукхагIа хан йолча берий нoанoшта къоанала пенси хьожаду 55 шу даьлча балха стаж кхоачашъеце а, нагахьа санна 5 шерал кIезигагIа доацаш болх баьбале, болх беча хана пенсийни ха хьатIаоттар дIа ца дехаш пенси хьожаде аьнна дехар даьча хана пахадаш кхаь шера балха стаж хийнаяле.

Белгалдаь гIуллакхаш чакхдахаро бераш долча 4,5 млн. дезала а 14 млн. пенсионерий а материальни хьал тоадергда. Цу гIуллакхашта Пачхьалкхен бюджетера хIара шера дIаухийтаргда 2,5 млрд. сом.

ХЬАЖКIАШ А ЧУЭЦ, ДОАКЪАР А КИЙЧДУ

Укх шера цхьа эзари цхьа бIаьн гектара тIа ялата лаьрхIа хьажкIаш хьалхеяьй Грозненски районa «Кулариски» совхоза кхаш лeладераша. 27 августа уж чуэца йолаьй цар. Кхай тIа болх беш я кхойтта комбайн, ялхайтта машин, тиъа ялх лафеташ лелаю трактор. Цу техника хIара дийнахьа 60 — 70 гектара тIара хьажкIаш чуэц цар.

Шоаш кхебаьча хьувкъама раьза ба механизатораш. ХIара гектара тIера юкъера лаьрхIача 37 центнер хьажкIаш йоал, планагIа яла езараш 27 центнер йолаш.

Лоашнача хана уж чуийца яхара хьинар ца кходеш къахьег комбайнераша, шофераша, трактористаша. Царна юкъе лаьрхача социалистическа яхье хьалха ба комбайнер Вантаев Паши, тракторист Мусаев Хьасан, Хадызов Iумар Iаьла, кхыбараш. ЦаIе ахи балха норма кхоачашъю хIара дийнахьа Вантаева. ПланагIа дIаяхьа езараш 16 тонн йолаш 30 — 40 тонн томараш тIехьа хьажкIаш шоай центральни хьатта дIаккхухь Мусаейеи Хадызовеп.

6 сентябрь хьатIаотташ 315 гектара тIара хьувкъам чуийца баьнаб механизатораш. Цар дош деннад лоацача хано юхейнсараш чуийца яха.

ЧIоагIа йсакхо ю цу боахама механизатораша шоай хьайбаш дика долаш Iангара дахара. Ибрагимов Мадиг керте латта № 3 йола бригада я духхьал доакъар кийчдара вIашагIъелла. Хьинаре къахьег цун механизатораша а цар хIанзале а кийчъяьй 1100 тонн йол, 2500 ча, 8000 тонн силос, планагIа кийчде йоагIар 1200, 2500, 10000 тонн йолаш.

Цзал доакъар кийчде цар аьттув баьнаб воахи гурахьен укх шера бIаьстин духхен хьаьнен доакъар луш йола культураш шоай кхашна дIа а йийна лертта довлдеш хьалкхеярах. Духхьал люцерни рапсон дIалаьцадар 1200 гектар совгIа лаьтта. ХIаьта люцерна кхозза хьекхай, кхы цIавнка хьакха а лерхI цо а хIана хьажкIаш чуэцаш боахкача механизатораша йоаккхача гIадамий силосе а дукха а дукхагIа хулийтаргда доакъар.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

БАЛХА МАХ — «ТIЕХДИКА»

«ХIара балха дийнахьа хьадер дукхагIа хилийта'» яхача девизагIа шерра яьржача социалистически яхье дика толамаш доах «Грозэнергоремонт» яхача объединене чуйоагIача ремонтно-паладочни предприяте коллективо. БархI бетта план кхоачаш а еш, цхьа процент лакхьяьй къахьегама оасарле.

«Дагэнерго» «Грозэнерго» управленей теплоэнергоцентралашка, гидроэлектростанцешка йиъ турбогенераторан гидротурбинанен ворхI котлоагрегатан капитальни ремонт яьй укх шера, хIаьта царех кхаь котлоагрегата яь ремонт «тIехдика» я аьнна могайир.

Коллективе хьалха латтарех ба бригадираша Цатуров Анатолей Жульков Анатолей. «РСФСР-а сийлен энергетик» цIи лелаю Плешаков Юра, Таиев Iаьлас, Агеев Николая кулгалду слесараш, сварщик Решетов Юрий, электрослесарь Хусаинов Лема, кхыбараш.

С. ХАЧАТУРОВ.

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА — ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

КХОАЧАМБОАЦАРАШТА ТЕРКАМ ТlАЭЗАР

— Наьсаре бахачар санна, нитта шизара баннначар а доккхал деш ювц вай «Электроинструмент» заводан коллектив, — аьлар отчетно-хоржамий собрание ше къамаьл деш инструментальни цехови парторганизацие секретара слесарь-инструментальщика Халгуев Тахlира. — Эггара хьалха иа цхетале доагlа гlалгlай болхлой класса боньоица бола ккуврч хинна вай предприяти дlаоттарах. хlара шера социалистически яхье лыпача заводий, фабрикай балха итогаш массаза ю даим сан-на районе меттел, ерригача коллективаша юкъе вай коллектив хиларах.

Таханарча дийнахьа цехе болх беш ва ворхl коммунисти цхьа кандидати. Кертерча участнешка дlа-юха хьожабаьб уж партийни организацие. Политшкола пропагандист ва цеха начальник Беков Борис, слесарь-лекальщик Котиев Аьхмад шоай халкъа дружина командиралла хержав. Цул совгlа из ва партбюро член. Шлифовщикалла болх беш вола Шадиев Осман цехкома член ва. Индиев Мувса партийни бюро член ва.

Производстве хьалхе лелаярал совгlа, дешаца а гlулакхаца а новкъостий тlахьех цар парте хьалхашка уттаду декхараш кхоачашдара. Цехерча коммунисташта къахьегамхой хьалхашка латта заказаш кхоачашдара оарцагlбаха магарах вlаштlехьдьаннад. Йоах докладчико, пятилетка хьалхарча шера ворхl бетта план тlехкхоачашъе. 19 процент эргальнай станочни парк.

Цу гlулакхе дика тlo дир цеха партийни организацена завода партийни бюрос.

Каст-каста цхьанцаболча коммунистий отчеташка ладугlар партбюрос. Дукха беседаш яьй къахьегама дисциплина телхаерашца, балха ха йоцерашца, бахьанаш довзаш балхара дlабуьла гlертарашца. Хан-ханнахьа ецхиннай цехе социалистически яхьа кулгалдарах йола собранеш а.

Цехе кхетама болх дикача бараме латтар бахьна долаш донкха социалистически декхар тlанийнр коллективо — XXVI съезд хьеллача дийнахьа шин бетта тlаьр кхочашъерьа, аьнна. 110 процент кхочашдир цар шоай социалистически декхар. Яхье цхеза хьалхара моттиг кикха карагlдьинна коллективаца.

Хlаьта в цхьеэола кхоачамбацараш нийсденнад отчетни юкъа цеха партийни организацие баьча балха тlа. Цеха партийни организацие секретара гулбелларий теркам тlабахийтар партийни мугlараш шердара даькъе баь болх кхоачамбоацаш хилара.

Отчетни шера, — аьлар докладчико, — вай партийни мугlараш кердача членашца хайра шердаьд ала йиш йолаш дац. Парте кандидатала хьаийнар цаl фрезеровщик Шадыжев Закир мара вац. Фуд бахьан? Малав бехке? Эггара хьалха вай коммунисташ. Лерттlа хьажадаш вай цу гlулакхага. Доагllача тайпара хьттадац вайгара завода партбюрос а.

Хlаьта белгал це даькхача далац партийни мугlараш шердара резерваш цехе йонкха хилар. Коммуниста сий айдара парте хьаэцаш болчарца цахаддаш кхетама болх бара йоагlаш йола терко яиза ярг ца хилар хьагойт лакхе доладаьча масало.

— Отчетни хана, — аьлар Халгуева, — цхьабола коммунисташ собранешка ца ухаш нийсдора. Цу гlулакха кертера бехк са ба, ва доагlача тайпара коммунисташкара дезар хьа ца дехара. Из гlулакх тоаде деза кердача составо.

Партийни организацие ше тlанийнь решенеш кхоачашъяра лоаттабаь тlахьоацам цхьаццайолча хана мелла хиннилга гуш да. Цудухьа нийсьенна хила тарлу цехе наг-наггахьа къахьегама дисциплина телхаю моттигаш.

Собрание къамаьл даьча бригадира Щеглов Александра дийцар шоай коллективо даьхача толамех.

— Унх шера, — аьлар цо, — цехе вlашагlъеллай кхоь комплексни бригада. Цар болх бу цхьан нарядагlа. Шоай ханнахьа дlател царна нарял, шоай фу де деза хов, цхьабакъда, цехе хlана а лерттlа вlаштlехьбаьккхабац къахьегам. Партийни организацие каст-каста дувцаш дар къахьегама гlулакхаш. цхьабакъда, цига тlанйдеча соцамий дуйхагlйола пункташ дукха ха ялалехьа йицлора.

Инструментальни цеха слесарь-лекальщика Нохч-Гlалгlай АССР Лаьхехьарча Совета депутата Котиева Аьхмада белгалдаьккхар. болх дикагlа бара йолча шоай торонех бизза пайда эцара цеха партийни организацие, коммунисташа хlана а йоагllача тайпара йоанхо ца елга, из къаьстта ала доагlа цеха механически участках. Ледара болх бу кхоачамбоацаш шлифовщикаш, токараш, инструментальщикаш кийчбара.

— Вай цехо хьеэр йола пресс-формаш, штампаш, приспособленеш тlоагlа чоалхане деталаш я, — аьлар цо, — цудухьа вайна беза лакха квалификаци йола болхлой. Уж болаш ба, цхьабакъда вайна эшараш дукха а дукхагlа ба. Цехе комисси вlашагlъеллача бакъахьа хургда, балха лакха говзал йолча болхлой хьаийбергболаш.

— Раьза хила йиш йолаш бац цеха коммунисташ идейно-кхетама балха в, — аьлар коммуниста Яндиев Муисас. — Хьадда лостам боацаш болх баьб коммунист Хазбиев Хьасан председатель волча «Знание» общества юкъхьаьпарча организацие. Цхьаццайола мероприятеш лерттlа чакхъяьхаяле а денгара денга шийна тlадилла общественни декхар безамца кхоачашдеш, ди тlехьа дукхагlа нах чуузаш дlаихьадац цо гlулакх.

Ледара лелалу шийна тlадилла гlулакх цехкома председатела Инаркиев Мустафаса. Хан-ханнахьа ю социалистически яхьа итогаш. цхьабакъда уж шерра дlадоваийтилга lалашдац. Ледара хьахьокх социалистически яхь леларa гlулакх пенгазето а.

Дукха кагирхой ба цехе, докладчико ма аллара, амма царна юкъе кхетама болх лерттlа бу ала йиш йолаш вац цеха комсомольски организаце секретарь Инаркиев Мохьмад.

Цу собрание къамаьлаш дир коммунисташа шлифовщика Шадиев Османа, цеха начальника Беков Бориса, завода партбюро секретара Муталиев Салмана. Цар теркам тlаэзар данза дисача гlулакхашта. Уж кхоачамбоацараш дlадовхаргдолаш оцаш тlанйцар.

С. АЛИХАНОВ.

Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера кхаш хаьал хьалха кхоачашъяра «Хlара балха дийнахьа хьадер дукхагlа хилийта» яхача девизагlа къахьеташ дукха болхлой ба Грозненски аьшкабстоний завода коллектива юкъе. Царех я ший социалистически декхараш тlехкхоачашдеш йола хьалха латта крановащица Сафонова Валентина. Дика къахьегарах, ший декхараш дикаа кхоачашдарах дукхаза белгалъяьккхай Валентиний цlи, совгlаташ тийннад, баркалаш кхайкадаьд. Ше гlулакх деш йола кран дикача хьалашка лоаттаю хьанар йолча болхлочо. Кхы дlахо а нитта дика болх бе доа декъад къонача коммуниста.

СУРТА ТlА: хьалха латта крановащица Сафонова Валентина ший кранага хьажаш я.

Р. АУШЕВА сурт.

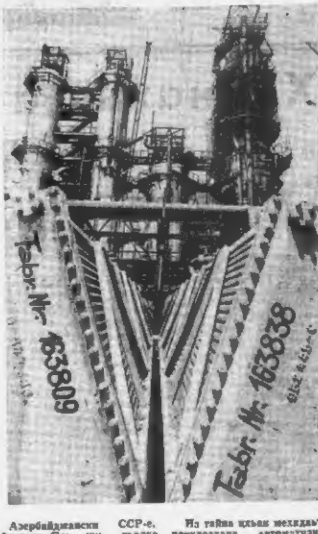

Азербайджански ССР-е, хlанзчул баь шу хьалха лаьттая кlалхара доагор дакхха доладаьча, оалнга дела эргалька тоеш я мехкдаьтта чакхдоаха предприятеш. Из отрасль кердейоакхаш тоне КПСС XXVI съезда решенешка хьежжа.

Бакура эггара а къаьнагlа йолча мехкдаьтта чакхдоахача завода территоре тlа уралгlьеха кердача комплекса колоннаш.

Из тайпа цхьан мехкдаьтта чакхдоахача автоматизированни комплексо къаьнача бlарччача предприяте бер миссел болх бергба. Оборудовани хьаийцай Германски Демократически Республикера.

СУРТА ТlА: гlишло хьахъеча цхьан участке. Хьалхарча плане — мехкдаьтта продукташ феш шелъю гlирсаш.

О. ЛИТВИНА сурт. ТАСС фотохроника.

СОВГlАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-Гlалгlай АССР Лаьхехьарча Совета Президиумо

УКАЗ

1974 шера 18 январерча СССР Лаьхехьарча Совета Президиума Указага хьажжа дукхача шерашка хьаьнала къахьегарах а къахьегама карагlдьинарий хам а беш СССР Лаьхехьарча Совета Президиума цlерагlа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла:

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ ГlОЛЛА

№ 8 йолча городской больнице гlолла:

Брюханова Галина Михайловнана — болхлочоа.
Сутак Анна Федоровнана — рентгенлаборанта.
Саламатина Наталья Никитичнана — лора.
Шкуренко Нина Федоровнана — дезинфектора.

«Грознефть» объединене тампонажни конторе гlолла:

Бондаренко Михаил Ивановича — машиниста.
Исмигонбетов Фазыла — слесара.
Калин Борис Павловича — моториста.
Колесников Николай Васильевича — моториста.
Резниченко Алексей Андреевича — машиниста.
Мартиросян Александра Ивановнана — йоккхагlйолча кассира.
Трофименко Николай Григорьевича — моториста.

Нохч-Гlалгlай транспортни управлене 1937 автоколонне гlолла:

Бойков Александр Павловича — инженера.

Транспортни машинашъеча Грозненски заводе гlолла:

Арсанукаев Авхьад Адамовича — пенсионера.
Ванюшин Иван Косьяновича — пенсионера.
Гуляева Даупуна — уборщицана.
Гукова Мария Филипповнана — пенсионеркана.
Дашаева Малика Исраиловнана — смазчицана.
Исаева Мария Ваудиновнана — уборщицана.
Сволин Анатолий Николаевича — пенсионера.
Свищова Матрена Ивановнана — пенсионеркана.
Черный Иван Ивановича — электросварщика.

«Чечингазьстрой» треста автотранспортни конторе гlолла:

Михтеев Ибрахlим Михтеевича — водитела.
Руденко Георгий Мартыновича — слесара.
Щеенина Вера Ивановнана — раздатчицана.

«Грознефть» объединене турбай-инструментий базе гlолла:

Астамиров Рамзан Астамировича — токара.
Беленко Зинаида Максимовнана — контролера.
Осипова Надежда Алексеевнана — болхлочоа.
Сидунов Аркадий Ивановича — пенсионера.

Буруь тохара балхий Грозненски управлене гlолла:

Бойко Алла Михайловнана — пенсионеркана.
Букреев Сергей Александровича — пенсионера.
Загилов Иван Павловича — пенсионера.
Ищенко Владимир Степановича — инженера.
Орехов Михаил Ильича — слесара.
Терентьева Ирина Антоновнана — инженера.

№ 11 йолча юкъерча школе гlолла:

Балашевич Надежда Николаевнана — пенсионеркана.

«Оргтехника» объединене «Электроприбор» яхача заводе гlолла:

Батурницева Надежда Ильиничнана — пенсионеркана.
Бузинова Зинаида Сидоровнана — штамповщицана.
Гладун Клавдия Алексеевнана — маляра.
Кичатов Федор Петровича — маляра.
Месналева Марфа Акимовнана — пенсионеркана.
Неткачев Федор Ивановича — слесара.
Проценко Мария Ильиничнана — йоккхагlйолча инженера.
Серебряков Василий Сергеевича — инженера.
Тармаснова Евдокия Михайловнана — упаковщицана.

«Терек» яхача мебельно-дахчах хlамаш еча Нохч-Гlалгlай производственни объединене гlолла:

Безуглова Елена Мефодьевна — комплектовщицана.
Баркова Тамара Матвеевнана — аппаратчицана.
Гуганиския Валентина Кузьминичнана — пенсионеркана.
Исаева Матуш — упаковщицана.
Кидяева Пелагея Ивановнана — пенсионеркана.
Осипова Нина Наумовнана — пенсионеркана.
Пошивальская Анна Петровнана — няньна.
Ризаева Евгения Абасовнана — керттерча бухгалтера заместитела.

«Грознефть» объединене бурзана конторе гlолла:

Анчурина Надежда Хасанжановнана — телефонисткана.
Кадиева Раиса Гамболовнана — телефонисткана.
Контарева Клавдия Петровнана — телефонисткана.
Скрипко Валентина Николаевнана — телефонисткана.

«Чеченингушснабсбыт» яхача универсальни объединене гlолла:

Заботкина Татьяна Христофоровнана — кладовщицана.

«Грознефть» объединене буруь тохара балхий Старогрозненски управлене гlолла:

Бибаев Федор Гордеевича — токара.
Бадриев Руслан Заурбековича — бурувадеттачоа.
Гусев Иван Власовича — инженера.
Грановский Юрий Андреевича — мастера.
Галичев Александр Дмитриевича — электромонтера.
Лобанов Алексей Яковлевича — слесара.
Раевский Александр Михайловича — комплектовщика.
Роев Сергей Андреевича — бурувадеттачун гlончана.
Шевчук Елена Григорьевнана — оператора.

(Дlахододар хургда.)

КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЕШ

«Грознефть» яхача производственни объединене пхи шу хьалха вlашагlъеллай автомобильни наькъий управлени. Цуина хьалхашка латта керттера декхар — мехкдаьтта лохача, из доаккхача тlийода никъ тоабелга.

Управлене бола балхах лаьца дийцар дукха ха йоацаш хиннача отчетно-хоржамий партийни собрание. Доклад дьча партбюро секретара Д. Л. Козлова а пренешка къамаьлаш даьча асфальт лоалабеш волча В. Дельмаева, шофераша М. Алиева, В. Дягилева, никъ булачар А. Гришина, Г. Прокопова, управлене начальника Г. Серова, кхьча коммунисташа хоадам боллаш дийцар отчет еча юкъах управлене баьча балхах.

Унх шера ворхl бетта наькъаш дахкара план 102.1 процент кхочашъяьй. Къахьегама овсарле 2.5 процент лакхъеннай. Лоамашка нагlа а булаш, 40 километр никъ биллаб, 30 эзар квадратни метрга дlакхоачаш буруь тохачара моттигаш тоальй, доал даьь долаш долча наькъашта. Хьинаре къахьеташ хиннача управлене коллективана дукхаза совгlаташ тийннад.

Партийни организацие чубоагlа коммунисташ управлене керттерча участкашка балха ба. Дикал лакхи йолаш болх а беш, шоашка дlаеннача техникага лерттlа хьожаш ба шофераш М. Алиев, В. Дягилев, В. Неткачев, асфальт лоалабеш вола В. Дельмаев, кхьбераш.

Цуина цхьана дукха кхоачамбоацараш я да партийни организацие балха тlа. Хlаьа а лоха я къахьегама дисциплина, шоай гlулакха лелаю паччахьалкхен машинаш, корта бохо маларш мел. Балха хана молаш хиннаб водитель Хасанов, бульдозера машинист Меснянкин. Ший гlулакха машин лелаьй коммуниста В. Надточе.

Собрание къамал даьраша белгалдаьккхар коммунистий дешара партбюрос ледара тlахьожам лоаттабелга. Политдешара системе КПСС членаш ший ханнахьа хьа ца ухаш, дешара тlера буьлаш моттигаш хиннай.

Пренешка къамаьл даьча октябрьсия ремонтно-строительни участка начальнина ма. Картоева аьлар яхь я овсаргlа бола бергбар оахи цхьадола кхоачамбоацараш дlадовхаре. Тоьаш тхона наькъаш дехка техника, царна яттара хьалха бульдозераш йолаш. Жагlа, асфальт ший ханнахьа хьаккхьаш. Октябрьски УБР кулгалхоша а даш шоашкара доагlаре. Масала, цар белгалъяьккхача моттиге никъ билла долалу тхо, дикна балхаш дьь дьыначa гlоала буровой кхьча моттиге дlахьу Нитта, оаха мел баь болх бов. Вехн баькхар КПСС Старопромысловски райкомен «Грознефть» объединене парткомен болхлоех. Кlеанга хул уж нах къахьегаш боекхача моттиге.

«Грознефть» объединене материальни lалаш ечарех бехк а боиккхаш. къамаьл дир водителa Дягилев Виктора а. Цхьа лоадам боаца оатхал эшаш, болх ца беш низбола агрегат сеца латташ хул, — аьлар цо. Iэлашо ечар лерттlа болх ца беaга ховрда пхьaькха масал доаладича. Ша а бaь моторaш деха йола ши эскаватор хьэцийтар тхоьга цар. Ший ханнахьа е еза йоанхо цa, яр бахьан долиш дукха ха йоаккхаш сеца лаьттар низбола техника.

Тхоай низашца асфальтабетонни установка вlашагlъеллай оаха, аьлар коммуниста В. Дельмаева. Цуй низ ба наькъаш дехкача управленена мел эша асфальт кийчбе. Цхьабакъда, цо сеца латташ дукха ха йоакх, эшача боарамах битум хьа ца хецар бахьан долаш.

Собрание къамаьл даьча кхьча коммунисташа дийцар Нохч-Гlалгlай карьероуправлене мел эша жагlа хьехецаш, баллаcт а асфальт а дlакхаьхьа транспорт тоъаш яхаш.

А. ТИЩЕНКО, боахлой корреспондент.

Инициатива къоабалъяьй

Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединене предприятейка, подразделенешка митингаш, собранеш чакхъяьннай «Хlара ден-бус областа промыслашка цхьайтталагlча пятилетке цхьа миллион тонн мехкдаьтте цхьа миллиард кубически метр газ хана ла хьалха доаккхилга lалашдара социалистически ярь йоаржалра Тюменски областа къахьегама коллективаша дlайолаяьча инициативах» бола КПСС ЦК соцам буьцаш.

Цу митингашка, собранешка дакъа лоцаш хиннаб миташ эзараш нах. Цига къамаьлаш даьчар тюменций болам къоабалбь тlа а эцаш, мехкдаьттен газа дукхагlа иккхарв шоаш хlана в пайда эцанза йолча торонехи кхоачамехи дийцар. Цу даьнъе унх карарча шера эггара лакхагlа дола хьоккамаш доахаш хьайоагlа «Старогрознефть» НГДУ, «Грознефтегаз» НГУ, Старогрозненскин Грозненски УВР-еш, Ташкалински Грозненски УТТ-еш, кхьираш.

Пхи эзар метр кlоарга буруь деттача бригадашта юкъе а белгалъяьнна къахьийгад ин. В. Д. Шепова, И. М. Шулинкина, К. М. Ковалева, В. К. Дудила, А. Г. Мау, хlаьта скважинаш хьалъяра ха ма могга лоацъяра вуржача яхье котъьннай Карабулакски УБР-ра А. Е. Глазьева, Горячеводски УБР-ра Б. А. Мехедова, А. Е. Дроворубова, Старогрозненски УБР-ра Т. Н. Залалутдинова кулгалду бригадаш, скважинашта лаьттан кlалха капитальни ремонт еча бригадашта юкъе хьалхара моттигаш яьхай «Сунжанефть» НГДУ-ра И. А. Кодоев, «Старогрознефть» НГДУ-ра В. П. Ремизов керте латтача коллективаша. Цар балха опыт кlоарга lомае а шерра йоаржае а еза.

Бухсоцаш объединене хиннача партийно-боахама актива собрание тюменций болам хьаллацарах дола дош дийца а дийца. кхы а лакхагlа дола декхараш тlанйпар республика мехкдаьттахоша.

ПАЙДАНЕ НИКЪ

БОАХАМИЙ ЮКЪАРЧА КООПЕРАЦЕИ АГРОПРОМЫШЛЕННИ ИНТЕГРАЦЕИ ЭФФЕКТ

Цхьайтталагlча пятилетке декхар оттадаьд вай мехка баха нах тешаме а тlа-тlа бlэзагlа а ккачан продукташа, хlаьта промышленность — юртбоахама бийдалца lалашъяра. Из лоархlаме гlулакх кхоачашдаро дlадех хlанзарча хана боахам лелабара шоаш эггара эффективнегlеи дикагlеи хилар хьахьекха боахамий юкъара кооперации агропромышленни интеграции дlахо а дегlакхуллилга.

Специализации концентрация цкъа чакхъьннхача йоалаш йола мероприяти яц, из йlаьххача хана лаьрхlа процесс я. Молдави цу наькъа тlа яьина 25 шу дала дол. Цу юкъа хьахиннай низ бола агропромышленни комплекс, республика керттерча производственни фондех 57 процент яраш цуна я, хlаьта цо лу валоан общественни продукта 60 процент а къаман доходах ахане совгlа а.

Мехка юртбоахама лаьттах 0,47 процент мара доацача тха республико юрта боахама продукце юкъарсоюзни валови боарамах, 3.4 процент яо лу. Хlара 100 гектаро 113 эзар сома маьха продукция лу. Лаьттах нитта дика пайда эцац вай мехка цхьаннахьа а. Кхетадеш ма хиллара, цу даьнъе дукха хlама тийша да молдавски лаьтта дика хиларах. Цхьабакъда, 15 шу хьалха хlара гектаро хьалур хlанзчул шозза гаргга кlезигагlа дар. Долче, деррига я лаьтта дикагlа хиларах хиша ца lеш, боахам лелабара интенсификаци ярах а тийша да. Цхьан шера лоархlаш цу юкъа республика юрта боахамга дlаяхийта паччахьалкхен, колхозий, боахамий юкъарча предприятей капитальни вложенеш 3,6-зза алсамъяьннай.

Молдаве агропромышленнии продовольственни комплекса эффективность лакхъяра лоархlаме да lилмаца цуй айкха бувзам хилар. Хlанз 730 lилмахой 2500 специалисти чувоагlа lилма-производственни объединенеш вlашагlйоххара наькъагlа дегlаух интеграци. lилмахоша производствана юкъе юкъарчал доацаш дика лацаро дукхха а лоацъю «кийчдар-юкъедоалъдара» яха цикл. Объединенеша производствана юкъекхуь юртбоахама культурай дикагlа хьувкъаш бола сорташ гибридаш, дикагlча фух дола хьайбаш бийдал чакхьлккхара керда технологеш, кхыдараш.

Боахамий юкъарча кооперацена тахан юкъейихьай Молдаве еррига колхозаш совхозаш. Коопераце маlан сенах латт аьлча, из латт белгаларча административни района шоайла тара отраслаш йола колхозаш совхозаш доакъашхой а йолаш вlашагlтохарах. Аз дувцар да хьайбаш леладар, доакъар даккхар, гlишлош яр, боахамашта технически lалашо яр, ирригационни балхаш дар, бешамаш лелаяр, баьцадараш кхедар. гlонна йола промыслаш йолча отраслех. Цхьайолча колхозаша цхьан ханна 7—8 кооперированни объединенешка дакъа лоац. Цу тайпара, дукхха лостамаш хилар дlа а даькка, царех хиннад специализированни а лакха рентабельность а йола боахамаш. Боахамашта юкъера кооперированни елга дlадоладича деза республике вlашагlъеллай 323 боахамий юкъара комплекс. Дукхагlча даьнъе уж я лаьттах лерттlа пайда эца торонаш йола йоккхий, технически дика lалашъяь йола предприятеш организацеш. Хьайбай боахаме, масала, боахамий юкъара объединенеш вlашагlйоххаран дегlакхувларан дlаухийта капиталовложенеш кхо шу доаллаш юхаметтаотт (хьайбаш а хьакхарч а йорстаеча комплексашка). Хlаьта дукха доакъош долча боахамий фермашкарчул цхьа центнер бежана дулхея хьакхий дулхен мах 1,7-зза а 1,9-зза а лохагlа ба. Кооперированни хьайбай комплексашка механизацен автоматизацен боарам лакхагlа хиларах къахьегама овсарле пхезза йоккхагlа я цига.

Хьаьщаргья вай, масала, бежана дулх доаккхаш йола Единецки боахамий юкъара комплекс. Из предприяти хьаярга колхозаша-пайшикаша дlадахийтар 2 миллион сом. Комплексе леладу 6000 бежап. Укхаза къахьегаш ва 64 саг (цун юкъейоагlа еррига персонал, администраци а гlон йолча профессей болхлой а). Ши шу мара эшанзар из хьалъярга дlадахар хьахулача пайда чотах юхаметтаоттаде. Хlанз комплексо хlара шера 1,2 миллион сом цlена пайда бу. из боахамашта-пайшикашта цар юкъедихьача дакъага хьекъа декъ. Килограмм бежана дулхага 1,36 сом дlалода укхаза, вешта аьлча, колхозий фермашка долачул кхоаза хlана дац аьнна кlезигагlа.

Лоархlаме я боахамий юкъарча кооперировани социальни аспект а. Хьайбашта гlулакх делга юрта массаза лоархlаш хиннад хала а наьха безам тlа ца болаш а дола хlама санна. Фермашка даим тоьаш хилацар нах. Хlана гlулакх кхьча тайпара да. Цу Единецки комплексе, дукхагlча даьнъе кагирхой а болаш. болхлой кхоачам боллаш ба, хlаьта болх бе лоовраш кхы а дукха ба. Хlара бетта 215—230 сом алапи доакх шига саго. Болх шин сменах бу. Из да хьайбаш леладерий балха ди нормировани да лхилга. хlаьта болх хьабе нах ца тоьарах из де вlаштlехьдалацар колхозий фермашка.

Юкхера а, бытовой аьттонаш. Комплексе да салоlа цlа, душевойш, варинмахерсии, здравпункт, дешара класс, тиша, столови, хlаьта цига городской столовечул 1,5—2-зза дарегlа да дуа хlама. Балха а цlа а специалисташ дlакхувл мах боаш автобусашца. Лоаца аьлча, хьо моллагlча оагlорэхьара хьоже а боахамий юкъара кооперировани толашагlа хилар шаьра гуш да.

Кооперированна ярца цхьана тхашига чакхйоаккхаш яр агропромышленни интеграце процесс а, вешта аьлча, юртбоахама бийдал хьаелга на чакхйоакхача промышленностах дlатохилга. Совхоз-завод оалаш йолча чоалхане йоацача интегрировани формашкара яьна, хlанз республика экономика 18 даькъан материальни, финансови, къахьегама ресурсаш вlашагlтехача йоалаш-йоалаш чоалханегlча формашка яьлар.

Условно хьайнцача Молдаве агропромышленни комплекса (АПК) хlанзара доаэпаш белгалдоах юрта боахама бийдал чакхйоахача доакъоша. аграрни сектор а промышленность а производства средствашца lалашъеча предприятеша, хlаьта заготовкаш, лоаттаяра, кийча продукци транспортаца дlа-юха кхаьхьара маьхалъяккхара системо. Ма дарра аьлча, АПК влияне сферана юкъейихьа я «кха (ферма) — потребитель» яха технологически дlапара юкъе нита е вешта дакъа лоацаш йола республика боахама механизма еррига звенош. Цуина цхьана отраслевой санна, территориальни принципах а дегlаух интеграци.

Тхона хетачох, эггара кердагlа а прогрессивнегlа а йола интегрировани формировани а территориальни агропромышленни комплексаш. Гlулакх цу тайпара леладаро йиш хулийт хlамаш чакхйоаха предприятеш бийдал хьахулача моттигашта юкеяьа. Дувца дезий-хьогl, гlулакх цу тайпара айкха вlаши лувъаро продовольственно-бийдала конвейер хотталуча хlамаш йоаелга цlендаь дlадоаккхаш хиларах. хlаьта продукци а дикагlа хулийт. Масала, Калинински территориальни АПК-на юкъейоагlа 45 юртбоахама (цу даькъе коопериронаш а), промышленни, транспортни, гlишлон предприяти, боахам, организаци. Цу зона кхашка хьалкхель еррига хlана яц аьнна юртбоахама продукци цига чакхйоакх. Цун цхьа дакъа моттигерча торговле доах, вож союзни а республикански а гlулакхашта дlайохьийт.

Калинински АПК бийдал чакхйоаха предприятеш дlатарьяра принцип а юрта болаш я. Уж еррига а лаьрхlа къоастальча промышленни зоне я, цхьаннахьара йоккхала а электрически а энергеца lалашъеш, города массехк километр мара гаьна йоацаш. Цудухьа балха хьакхуалилга а цlакхуалилга а вlаштlехьдаккха атта да, хlаьта наха шоашта а хала гlулакх дац из.

Территориальни агропромышленни комплексашна кердача лагlан тlа йоаккхаш айю юртбоахама а промышленни а производство. Цу тайпарча комплексаша йиш хулийт юртбоахама продукци никхара в чакхъяккхара а боахамий группашка бийдал чакхйоахача предприятешкей толашагlйола технологеш хьакколлара а юкъейоалаяра в капитальни вложенешта кояцентоаци е. Цул совгlа, социальни культурно-бытовойн учрежденей база шеръяра а чlоагlъяра в средствашта кооперировани яро торо лу социальни маlан дола проблемаш толамегlа къестае.

Боахамашта юкъерча кооперацей агропромышленни интеграцей лакхача боарамо аграрни сектора валови продукци арахецара геттарад лакха темпаш — 20—22 процент хиларо — тха республикана йоккхий торонаш лу цхьайтталагlча пятилетка продовольственни программа кхоачашъяра.

Иван УСТИЯН, Молдавски ССР Министрий Совета председатель.

(АПН).

9 сентябрь болгарски халкъа къаман цIей–паргIатон ди

ХОЗА МОХК, ТЕШАМЕ ДОТТАГIИЙ

Нохч - ГIалгIайче со вера 1973 шера ахка чакхдоьлла. Поезда тIера Iовхьнача дийнахьа дена Болгаре волчул бе-башха доацаш, цIагIа-саина са паргIата хиннай сона шун мехка.

Хьалхарча шин шера аз болх бир «Грозтрубопроводстрой» треста СМУ-2. Цу хана Ермоловке насосни гIишлош хьалъеш дар тхо. Цул тIехьагIа МагIалбике больнични комплекс, Грозне Ташкале 1176 моттиг йола юкъера школа, кхыйола гIишлош хьалъеш хиннай со юкъе вола бригада.

Нохч - ГIалгIайче аз даькхача шерашка дукха новкъостий байнаб сона. Царех дуккхачарца чIоагIа доттагIал тоссаденнад. Дуккхача шерашка цхьана болх беш, салоIаш хинна со а са новкъостий а участка начальник хиннача Колоев Руслановца. Къахьегама яхь а доттагIал а леладу оаха Социалистически Къахьегама Турпала Ш. Хаджиева кулгалдеча бригадаца. Мозаика мишта йилла еза цIарка дIахьокхаш хиннад тхо, уж а хиннаб тхаьнцига бахка. Пенаш хьалдотта Iомабаьб цар тха къона гIишлонхой.

Дукха да тха ВЛКСМ Старопромысловски райкомаца, Грозненски горкомаца дувзаденна. Цхьана увтта а еш, чакхъяхай культурни мероприятеш.

Дика байзаб сона Нохч-ГIалгIайчен мохк, укхаза база нах. Тхо дIа мел кхаьчача эггара дезагIа дола хьаьший санна тIаийдаьд тхо.

Тха комсомольски организаце лелаю Павел Корчагина цIи. Кагирхошта дипломругдоаца «Болат мишта чIоагIлора» яха книжка залелча Н. Островске цIерагIча пионерски лагере каст-каста хул тхо. Пионерашта дувц оала беча балхах, вахарах лаьна.

1980 шера хиннача «Ше манаш» яхача политически иллей фестивале дакъа лаьцар тха кагийча нахех мехкарашех.

Шун мехка са сай вахаре а дукха хувцамаш хиннад. Укх шера чакхъьккхай аз халкъа боахаме Ростовски институт.

Болгаре Халкъа Республика хьахиниа 37 шун паччахьалкхе хьахниа 1300 шун дузаш хьинаре къахьегаш ба тха комсомольцаш.

Н. ПОПОВ,
Болгарски гIишлонхой группа комсомольски организаце секретарь.

БОЛГАРИ. Софиера Нйс лагIче сентябра цIерагIа майда.
София-Пресс—ТАСС сурт.

ХIАМА ХЬАКХОЛЛАРА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ НАЬКЪАГIА

Болгаре монархо-фашизм дIа а яьккха, халкъа Iаьдал оттадаь 37 шу да. Кхойтта бIаьшера бенача новкъа болгарски халкъа исторически плане из йоккха йоаца юкъ эггара беркатеи ирае долаши хиннай. Цудухьа тхона, болгарашта 9-ча сентябрал дозагIеи сийрдагIеи цIей дац. Цу дийнахьа, социалистически революци дийнахьа дерригача мехкара къахьегамхой городийн юртийн улчашка арабовл демонстрацешеи халкъа саньердахаштеи юкъе дакъа лацар духьа.

Фашизм йохаярах дувцача хана тхона массаза в дагадох Советски Союза, иоашта ховдам болаш, цIенача дег тIара даь новкъостал. Тхона дагабох гитлеровски Германи СССР-а духьал тийшача балхах тIом болабеча хьалхарча деноше а тхоай халкъо фашизма духьал дIаболабаь къовсам. Болгараш духьалбовлир дIанйра советски халкъо лоаттабеча турпалча къовсамца, фашизмо доал оттадаьча Европа халкъий къовсамца. Ше Эскар болгарски доазонашка кхаьчача хана мехка хьаттлар революционни ситуаци. Болгарски коммунистически парте кулгал а деш социалистически революци хилар. Из бар итташ шерашка къахьегамхошта дагалатташ хиннача эггара сийрдагIа йолча идеалашта тIехьара къовсам.

Болгарски халкъа вахар хийцца ниййсача новкъа даьккха из ди дагадохаш оаха цIаькка а цIаькха а мах бу экономике, Iилме, культуре, мехка дерригача общественно-политически вахаре социалистически хьисапе хIама кхоллаш даьхача шерашка хиначв геттара доккхийча хувцамий. ХIанз Болгаре кхаь дийнахьа арахеи тIом хилалехьа хьалхарча дерригача 1939 шера хецаш хинначул дукхагIа промышленни продукци. 1970 шера хинначул 1980 шера промышленни продукци шоззa дукхагIа хилар. 1985 шера, бархIлагIа пятилетка чакхйоалаш укх шерарчул 35 процент дукхагIа хургья из, Къаман экономика тешаме дегIаснай, дIахо дегIа а йоагIаргья. Цунна бола тешам ба социалистически общественни строй чIоагIал, хьаль низ бола материально-технически база, социализм хьалъеш хьаIайна опыт, вежарашха долча мехкаща цхьана хьегаш дола къа. МалагIа эггара доккхагIа толамаш даьхад тха халкъо? Бахача паьха цхьан сага сих лоархIаш электрон эатон караш хьаеча, кальцинированни сода арахеца тахан дуней тIа хьалхарча моттиг лоаш, электронни техника хьаеча хьалхарчех цхьа моттиг лоаш, хIаьта Балкански ах гIайрен паччахьалкхенашта юкъе электроэнерги арахецача, аьшка руда довккхача, кокс, искусственни синтетически хьиоса боаккхача хьалхара моттиг лоац...

Дикка доккхий да тха республика толамаш юрта боахаме а. Хаддаьза шер а лу, чIоагI а лу цун материально-технически база, халкъа боахама из дакъа тIехь-тIехьа промышленни характере дерзаш латт. Духхьал дIаяхача пятилетке юрта боахама продукци 12 процент тIаькхйттар, хIаьта хьайбай продукци — 22 процент. БархIлагIча пятилетка планагIа юрта боахама продукце боарам 20 — 22 процент лакхъе лерхI.

Доккхий толамаш даьхад унахцIено, Iилма, просвещени, культура, туризм, спорт дегIайоагIача. Вахача наьха цхьан сага сих лоархIаш общественни фондаш 1970 шера 265 лева хиннчара 1980 шера 619 левага кхаьчар, хIаьта реальни доходаш 397 лев хинначара 1336 левага кхаьчар.

Къахьегамхоша шоай доходех доккхагIдола дакъа дIадохийт дуккхача хана леладергдола предметаш эцарга, культурни хьашташ кхоачашдерга. ДIадахача шера бIаь дезала лоархIаш 77 телевизор, 71 стиральни машина, 77 холодильник, 29 автомашин кхаьчар. ДIаяхача пятилетке 352 эзар квартира йола цIенош, вешта аьлча цул хьалхарча пятилетке хинначул бIаь эзар квартира дукхагIа. Укх пятилетке 400 эзар квартира хулача цIеношка кхы я баха ховшаргба нах.

Укх шера бIаьсти хиннача БКП XII съезде решени йир укх пятилетке экономика интенсивни дегIайоалаяргa доаца: НРБ продукци 30—35 процент дукхагIа хила еза. Из денхар кхоачашдара дукхагIа теркам тIабохийт Iилма-технически прогресса дикагIйола опыт юкъейоалаяра. Халкъа доход цу шерашка дегIайоагIаргья 25 — 30 процент, хIаьта цIсдагIча пятилетке — 20—25 процент.

Болгаре бокъа мах бу вежарашха долча социалистически мехкаща, эггара хьалха Советски Союзаца цхьана къахьегара. 80 процент гаргга НРБ промышленна предприятеш советски техникаца Iалашьаь я. СССР, ГДР, Польша, ЧССР, Венгре эзараш болча специалисташа шоай опыт йовзийт шоай болгарски коллегашта. Цо новкъостал дир тхона хIанзара техника нараерзаяра, цох бизза пайда эцара. Ветеранаша вIаши деш дола гIулакхаш шердарен кIоаргдарен кIийлен тIа толампа кхоачашдерга тха керттера социально-экономически денхар — тоадергда халкъа вахара хьал, тIехь-тIехьа дукхагIа Iалашдергда цун материальни духовни хьашташ, оргадвьа тоадергда социалистически производственни гIулакхаш, массе а оагIорахьара дегIавоалдергва саг.

Дерригa экономически, социальни, кхыдола денхараш кхоачашделга аIкха дувзаденна да вай планета тIа машар лорабарца. Хельсинке хиннача Европа юкъарча совещание принципашта тешаме а болаш Болгаре хьинаре хьаллоац машара Программа, цунца цхьана Варшавски Договора Организаце гIоллавча союзникашца дерригача мехкашеи халкъашеи цхьана наьрша къахьегараи дувцар вIаши кхетадарвн юкъе доккха дакъа а лоац. Балкански паччахьалкхенашта юкъе тешам хиларен дувцар вIаши кхетадарен атмосфера хилийтара тIаерзаяь йола НРБ политика шерра йовзаш я. ХIанз чIоагIа да тха къулбехьарча лоалахошцара Турцецарен Грецецарен гIулакхаш. ХIара шера шерлу Болгаре экономически культурни бувзамаш, туризма даькъера цхьана деш дола гIулакхаш. Дика перспективаш йолаш да балкански социалистически мехкашцара Румынецарен Югославецарен гIулакхаш. Тхо царна дувзаденна да цхьан политически стройгIа хиларал совгIа, вахара дерригача доакъошка хьахиннача исторически бувзамашка гIолла а.

Тха халкъо цхьа барт а болаш хьаллоац партеи правительстваи арахьара политика, из Варшавски Договора Организаце арахьарча политикагIа ма йоагIара я, цо могаду СССР-ца массе оагIорахьа гаргагIолга. Болгаре йиза хьаллоац КПСС XXVI съезде оттаь, массе а юкъара машар лорабара тIаерзаяь Советски Союза керда инициативаш, уж кхоачашъяра де йиш мел яр а ду. Социализми машари къоастаде йиш йоацаш ма дий.

Делчо ПИСКОВ,
болгарски публицист,
(София-Пресс — АПН).

ДАИМ ЦХЬАНА

«УКХ ДЕРРИГАЧА ШЕРАШКА ПАРТЕ, ЦУН ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТО, ПОЛИТБЮРОС МЕЛ ЦА НОЛИНТАШ УИЛА ТIААХИНТАЙ СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКАРА ДОТТАГIАЛИ ВIАШИ ЦХЬАНА ЛЕЛАДУ ГIУЛАКХАШИ ЧIОАГIДАРА».

(КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева КПСС XXVI съезда яьча Отчетни доклада тIара).

КIоаргга овлаш долаш, дуккхача хана дена хьадоагIа Советски Союзай халкъа Болгарен юкъера доттагIал. Вежарашха дола болгарски халкъ турецки Iазапа кIалхара довккхача Россе дахача къамашца цхьана дакъа лаьцад гIалгIай а нохчий а вайнахаш. Иштта бергача советски нахаца цхьана хиннаб фашизма Iаьржа моршаш Болгарена тIера йоаккхаш.

Тахан машаре къахьегача а цхьана да вежарашха долча шин мехка халкъаш.

КхоазткъалагIа дола шераш доладуш Нохч - ГIалгIайче енача болгарски гIишлонхой группо дукха промышленни предприятеш, нарбаи учреждениеш, школаш, нах чубаха фусамаш хьалъьйй вай республиче.

ХIана а дукха балхаш деш ба уж Нохч - ГIалгIай территоре тIа. Хьалъеш латт 4 миллион сом совгIа мах бола компрессорни станцеш. Цу тайпара йола кхы а кхоъ компрессорни станци хьалъе йолаьй Къулбаседа - ХIирий, Дагестански автономни республикашка. Уж станцеш эш Тюменера къулбехье хьайоагIа газ Баку кхаччалца дIаяхийта.

Компрессорни станцеш планах цаIи ахи шера хьалъьяха лерхI.

— Хетаргахьа, йиллача хана, хьалагIа ца доалс, тIехьа ца дусаш, хьалъь дарга да тхо уж, йоах болгарски группа начальника Узенов Петр Христова. — Эшаш йола техника, материалаш, оборудовани я. Нах ди-бийса ца къовсаш болх боахк.

Компрессорни станцеш яхка Iаь болгарски группа. Урус - Мартане 140 моттиг йола больнични комплекс, № 1 йолча больницах хьатIахетта кхы а цIенош хьалдеш, Моздока гаьна доацаш ТийрнахтIий туллаш боахк гIишлонхой. Болгарски гIишлонхой группа бригадашта, участкашка юкъе шерра социалистически нях лрнай. Партийни а профсоюзни а организацешка къовстальд ахьа моральни а материальни а хьаьаш. Къахьегама овсарле лакхьелга, рационализаторски предложенеш юкъекхувлелга, СССР гIишлонхой дикагIа йола опыт Болгаре шерра дIайовзийталга, белха ханах дикагIа пайда эцалга — уж дешаш да керттера лерхIараш.

Болгарски гIишлонхой группаиа юкъе къахьегама хьалха латташ хьайоагIа Славни Маринова бригада. «Терская» яха компрессорни станци хьалъеш боахкача бригада членаша лакха хьокхамаш даьхад. БархI бетта план 147 процент кхоачашъяьй бригада коллективо.

Иштта хьинаре къахьегаш я Къахьегама дошо орден лелаеш волча Ненко Ненковен Къахьегама дото орден лелаеча Йордана Стойкови бригадаш. Уж шакхе а коммунисташ а.

Нохч - ГIалгIайче болх беча болгарски группо яхь лелаю Краснодаре, Аксай, Ярославле, Москве, Мубарике (Уз. ССР) къахьегача болгарски группашца. 1981 шера хьалхарча ях бетта гIишлои - монтажни балхаш 120,5 процент кхоачаш а деш, хьалхара моттиг лыкхай вайцига боах беча болгараша.

Болгарски вайн гIишлонхошта юкъе айхха бувзам ба. Х. Нурадилова цIерагIа йолча Ш. Хаджиева бригадо къахьегама яхь лелаю Г. Димитрова цIерагIча С. Стоева бригадаца. Вай гIишлонхой хиннаб доттагIешо бийха Болгаре къаьшалгIа баха.

Дукха да Болгаре Халкъа Республика вай мехкаца дувзаденна. Болгарски гIишлонхой каст - наста хул Сунжески района Орджоникидзески яхача станице. Укхаза дIаяелла воал Октябрьски социалистически революце а граждански тIем тIа а дакъа лоацаш хинна сий дола къовсамхо Тодор Болджиев. Цунна памятник оттадаьча торжественни хьале чакхйоах пионерски сбораш, октябряташ пионералла хьайбу. № 4 йолча Орджоникидзевски школо Тодора Болдинева цIи лелаю. Къонача ленинцаша болгарски турпалхочун вахара а тIема а никъ хьахьокхаш цIа-музей даьд шоай школе. Пионераша доттагIал леладу № 44 йолча грозненски школе деша дагIача болгарски берашца. Болгарски гIишлонхоша дешархошта дуйц шоай искха социализм хьалъеча даьхача толамех, берий вахарех.

Старопромысловски кIошта гаьна йоацаш латт йиазза вIаштIера яь № 44 йола школа. ГаьнарабIарлагагу цу школе иоа дагIа Ленина тешаме гIоича хиннача Георге Дзимтрова памятник. Иа школа хьалтьяраш а памятник оттадьраш а болгараш ба. Школе я сий долча болгарски вийна музей. Хьалхаре экспонаташ — книжкаш, сурташ, значкаш — гульраш вай а болгарски а бераш да. Музей вIашагIболлача хьинаре дакъа лаьцад гIишлонхой болгарски группо.

Нохч - ГIалгIайче бахача къахьегамхоща дувзаденна да болгарски гIишлонхой группа вахар. Городе чакхйоахача дуккхача культурни мероприятешта юкъе дакъа лоацаш хул вай доттагIий. Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета географически факультете деша багIача мехкараша Iомалаьд болгарски халкъа халхар. ГрозНИИ чакхььенхкай интернациональни доттагIлен сайре, «Чечингражданпроект» институте хиннай дискотека.

Цхьана болх беш, салоIаш ба болгарски доттагIий а Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхой а.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ.

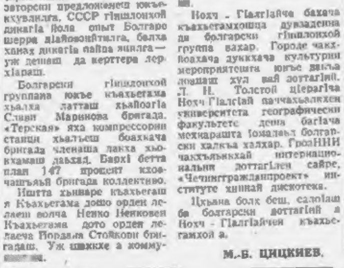

БОЛГАРИ. Софиерча улицашка бIарчача шера зезаш хул дохкаш.
София-Пресс—ТАСС сурт.

КЕРДАЧОА—ШЕРРА НИКЪ

Керда технологи, материалаш, конструкцеш шоай балха юкъейоалаяра дукха къахьег Нохч-ГIалгIай гIишлош управленна чуйоагIача Грозненска аьшкабетона завода болхлоша.

Дукха ха яц укхаза НИС-04 яхача серех аьшкабетонни конструкцеш арахецара лаьрхIа керда технологически линеш вIашагIйоккха болабенна. Кертерча даькъе реконструкци еш латт цхьоалагIчеи кхоалагIчеи аьшкабетонни цехашка. Нохч-ГIалгIай АССР-а чуйоагIача сейсмически районашка типовой каркасно-панельни йизза-вIашагIъехка гIишлош хьалъе лерхI.

Тайп-тайпара общественни, административно-бытовой гIишлош хьалъю цу серех йолча конструкцех. Уж я берий, быта, унахцIено лораяра учреждениеш, культурни Iилман объекташ, школаш, техникумаш, кхыйола гIишлош.

Кастта заводе арахеца йолалургья 7—8 балл ловргйола сейсмически районашка НИС-04 серех йола гIишлош хьалъяра эшаш йола пена панелаш, ригелаш, тховна тIайохка плиташ, 16,5 метр йоахал йола колоннаш, кхыйола блокаш, оатхалаш. 16 этажага кхоачаш дола цIенош хьалде лерхI город Грозне укх гаргарча хана. Архитектурни сибат хоза долаш, хьалха Грозне хьайдаьча цIеношка хьежача кхозза-диазза сихагIа хьалдеши дукхагIа пайда эцаш хургда йизза-вIашагIъехкача конструкцех керда хьалдергдараш.

Р. АУШЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Израильски Iаьдалаша сихдаь дIахьош да шоаш дIалийца Iарбий латташ законагIа доацаш «народерзаделга». Iарбий доалахьарча латташка хьалъеш лаьт военизированни поселеней сеть. Цу аннексе форпостех дIахо Iарбий латташ Израиль яхача паччахьалкхенах хьатохара юкъит лоархI израильски кераша.

Гуччахьара законагIа доацар, шектам, кхерам тIатуьсалта — уж да оккупанташа Палестинерча Iарбий халкъа тIалоаттадер. Израила хIанз леладу гIулакхаш Iарбий латташ аннекси яь дIа а лаьца, гаргарча шахбоален доа инйсхоица къоастадаре новкъарле а гIерташ да.

СУРТА ТIА: гераашца кийчбаь салтий ба Эль-Халиль (Хеброн) яхача города районера израильски анклав лораеш.

Камера пресс—ТАСС сурт.

«АКI»—НЕЙТРОННИ БОМБАНА

«ВАЙ БЕРАШ МАЬРША ДАХА ДЕЗА»

ООН-а Найроберча энерге кердачех юха кердайоалачен энерге йоаккхача моттигий хьакъехьарча конференце Африка мехкий министраша чIоагIа эгIазбаха дийнар Рейган администрацe нейтронни герз бокъонца хьале доладара лача решенех. АПН корреспондентага цу хьакъехьа цар дийцараш да локехьа:

Сори Бубакари, Нигера шахтайи промышленностен министр:

— Рейгана яь решени сихдаь герз хьадара баькка керда гIи ба. Цо кхы а боккхагIбола ядерни тIема кхерам тIатосс. США тIом бола пизаша цIерацa бегаш бу, геттара кхераме авантюра кьею, лаьтта дийна мел дар хIалакде гIерт. Рейгана яь решени хилар наьха вахар аттача дакхара, халкъий массе а оагIорахьарча прогресса дунеи халкъашта юкъе энерге кхы а дарегIа хургйола торонаш лахара шерра Iилма - технически цхьана гIулакхаш дара конференце болх дIаболабаьча хана. Шоаш деча гIулакхашца США — гIерт уж тайпа гIулакхаш делга дегIа ца доаладайта, тIаккха из да дегIаахара машаре программаш йохае а дуне тIема дIатIаоттаде а гIерталга. Вешта машар безача, машар чIоагIа безача бIаьш миллионаш болча наха дезар теркал ца де гIерт уж. Вай денхар, машар безача планета тIарча деррига наьха денхар да лаьттара цивилизаци хIаланьергйола нейтронни бомба хьа ца яйташ американски администраци соьйлар.

Изодор Нкабойа, Бурунде общественни балхий министр:

— США хIана массаолагIа йоалу дукха мах хIалакбергболеи доккха зе дергдолен герз эггара хьалха хьаде. Сендухьа цу из? Дерригие уйла йича, из ду социально - экономически дегIаахара проблема къоастае халкъаша цхьана деча гIулакхашта новкъарло е. Оаха кхетаду сихдаь гера хьадича из керда гIулакх дIадоладаро адамий вахар тоадара дола дукха лоархIаме гIулакхаш юхоахдергдолга, новкъарло сагьа деррига наьха юкъера проблемаш къоастадара тонахьара Iадам лоралара, моцал, лазараш, денош хилар берш довлга дIадакххара новкъарло ю. Хетаргахьа, кIезигагIа хургда дегIадоагIача мехкашта деш дола новкъостал а. Цудухьа нейтронни бомба хьаелга социалар, из хьаьрга дIагIоргйола средстваш машаре гIулакхашка дIакхийтар дезаш хилараь совгIа, хилаиза даргдоваш а за.

Ахансогби Адиссон, Бенина Къаман университета профессор:

— Колонизаторех юхедиса дуккхшараш сиха дIадахара новкъостал эш дегIадоагIача мехкашта. Эггара хьалха дегIадоаладе дезаш да унахцIено лораелга, просвещени, юрта боахам. Дийна мел дар хIалакдергдола нейтронни герз сенна эш машаран дагIадоагIача мехкий халкъашта? Шоашта пайдане доацача мехкаштен халкъаштен дукхьалдакха гIерт США из герз.

Нейтронни бомба дукхха дола адамаш хIалакдергдола герз хилара терко йича хала дац из техачуд тIехьагIа хургдар ха: йоагаль кьесале а хинна дIаоттаргда дуне, лаьтта. Цудухьа сона хет герз хьадара доазув оттадарх вай замки эггара керттера денхар. Из кхоачашдара дерригача халкъаша цхьана къовсам лоаттабе беза.

Сомба Клод, Верхни Вольта лакхерчеи юкъерчеи образовани министра заместитель:

— Шийн халкъаш социально - экономически дегIаахарна дувзаденна дукха проблемаш хьалхашка латт Африкана. Вокхъалдар аьлча, ше деча гIулакхашца Рейган гIерт тхо дIахьаяха дувлаш хилар юхатоха. Америка машар безаш и яха цун дешаш цIенхаштта аьннарг дархIа доагIий пул тIехьагIа? Нейтронни герз дагадаьцад кхохкам чIоагIбаран конфронтацеиен. Вешта аьлча, «шийлача тIема» хайага юхадерзае тIахьех вай. ХIаране денхар да уж планаш кхоачаш ца яйтилга. Вай бераш маьршача сигален кIал даха деза.

Анатолий ЖИГУНОВ,
АПН соб. корр.

Политически обозревателя заметкаш

Ангола: агрессор соцаванза варгвац

ЦIаьхха в ЮАРа оагIорахьарча шеррача интервенце объект хиннай Анголах. Цхьа бутт хьалха а тIехьа Кунени Куандо—Кубанго яхача ангольски провинцешка чу а баьина цар къаьст-къаьста йолча районашта оккупаци йир южноафриканский бIуво. Мехка КъулбехIарча доазон тIа Намиби йолча оагIорахьа гулдаьд 40 эзар сагах латта ЮАРа эскар, маьхах оттабьча кхыча мехкашкарча наьхен ангольски контрреволюционерий отрядаш. Iаьххача хана кIоаргга ангольски территоре тIа ядача нах бахача моттигаштен наькъаштен бомбаши пулеметаши йийттай къулбаафрикански самолеташа. Уж налеташ еш боабаьб бIаьи бола маьрша нах, 400 эзар саг совгIа болча наьха шоай цIенош а дуташ дIаахa бийзаб, бежанаш а хулаш.

ТIеххьарча хана Луанда дукхаза заявленеш яьй, хIана латташ дола гIулакх ЮАР-а бокхха бIуп маьхах оттабаьрий отрядаши республика къулбехьарча районашка чуяхка тарлуш за яхаш, хIаьта дунеи халкъашта юкъера общественность тIа а хьийхай цу тайпарча кхерамеча достамагIа дегIаухаш латта событеш дIахо шер ца яйтара де дезараш дара.

ХIана суверенни паччахьалкхенаш шоалагIа а агрессе объект хиннай. Къулбаафрикански бIу ЮАР территорена чуйенаб. хIаьта аннаде гIоаца къулбаседенгахьа бодаш а латт. Ангола халкъа эскар йоккха хало а ловш агрессорах латаш да. Цу кердача террористически акташ дувзаденна мехка кулгалхоша ООН Генеральни секретарага телеграмма яхийтай, цунах Африка Къулбехьен машара меттел дунеи халкъашта юкъарча кхерамзлен а кхерам з лоархIаш.

Ситуаци цу тайпара лерхIа бокъо йолаш я. ЮАР-а Анголе леладу гIулакхаш ВIашагIкхийттача Къамий Организаце документаш тIа агрессена яьча определене тIа дувццача тайпара да. ХIаьта долче, ЮАР Уставо яххача тайпара бехктокхаме оза езаш я. Дунеи халкъашта юкъера организаци цу тайпара Анголе эттача гIулакха юкъеяхар хилаза даргдоацаш хIема да. Дунеи кераIйоазоно теркам тIаухийт, тахан Анголе латтача Къулбаафрикански агрессех цу регионера кхыдола мехкаш а юкъеоза тарлуш йола шерра конфликт хилара кхерам бизза реальни хилара. «Фронта юхерча» паччахьалкхенашта духьалара ший провокационни террористически акцеш социйташ яц ЮАР. Приторера тIа-тIа дукхагIа хозаш да Зимбабвена тIема низ духьала боаккхаргба яхаш дола кхераме къамальаш. тIеххьарча хана тIема налеташ я еш Лесота а.

Дунеи халкъашта юкъера сообщество дувцилга а йоацаш во могаде деккарийла я. ООН решенеш теркал а ца еш, къулбаафрикански агрессор герзаца Iалашеш а цунна политически дипломатически гIо деш а йолча паччахьалкхенаша леладу гIулакхаш. Цхьаннна а шеко йоацаш ма дий дукха ха йоацаш малхбузехьарча паччахьалкхенаша ЮАРа дерригa чу а лоацаш йола экономически санкцеш духьала яха лаьрхIа хиннача Кхерамзлен Совета резолюце проекта тIа йиллача вето Приторе Iаьдалий шоаш фуннагIа дича мегарг хилрах бола тешам чIоагIбаь хилари цудухьа, цар хIаиз керда тIема авантюраш еш хилари. ЮАРа доал деча гIоазарий цу тайпара уйлаш чIоагIъяра гIо ду цIаьккха а юха ца оаш США. ФРГ малхбузехьарча цхьадолча кхыча мехкаша цу мехка герз лоаттадеш хиларо а.

Советски Союзо ший оагIорахьара, ТАСС заявлене тIа белгалдаьккхача тайпара, «хьудда во могаду Приторе расистски режим герзаца доттагIал лоаттадарахи цхьана гIулакхаш леладарахи СССР-ца Договор долча Ангола Халкъа Республика територе тIа ялар, ший Анголаца солидарность чIоагIъю, хIаьта агресси ха а ди а доацаш соцаяри интервентий бIу Ангола територе тIара арабаккхари хьа а дех».

Гаргтарча деноша ший болх дIаболабергба ООН Генеральни Ассамблеей лаьрхIача сессе. Цо ювцаргья Намиби ший мукъагIа хилийтара проблема. Бакъахье хургдар, сессе доакъашхой иштта дунеи сообщества йизза боккъонаш йолча членех цхьаннена духьаларча терроран агрессенех еш йола керда эскалаци дувцилга йоацаш а хьадда а соцаяра дешага а хьежача.

Юрий КУРИЦЫН.
(АПН).

Л. Н. ТОЛСТОЙ Нохч-ГӀалгӀайчене

Укх шера 9 сентябре 153 шу доал Лев Николаевич Толстой вай. Росее сийлахь-воккхача а вийн цӀи еза я лаьтта мел вахача сага, хӀана аьлча шийн доккхачу дег чу деллад цо халкъа дерриге лазараш бален, шийн сица дийцад цуьна бакъдар, цо къийсад общество эргаьнкха тоде гӀерташ, чӀоагӀа уйла ещ хиннай цо эрсий халкъа меттел дерригача адамий а вахар тоадар духьа.

«Толстой бӀарчча дуне да, адамашта боввача эггара а боккхагӀболча дош алара художнинах ца! вц иза». Иштта дьийнад цох сийлахь-воккхача пролетарски писатела Максим Горьке.

Кавказ сийлахь - воккхача писатела творчество эггара хьалха дӀадоладенна моттиг я. Л. Н. Толстой Нохч-ГӀалгӀайчене венав 1851 шера вовзаш вола дворянин а волаш, хӀаьта ункхазара дӀавахав вовзаш вола писатель, хьалха лаьттача «Современник» яхача журнала сотрудник а волаш. Кавказе волча хана ТолстоӀс «Современника» тӀа араяьккхай «Берал» яха эггара хьалхара шийн произведени. Вай мохк шерра хьахьокх Л. Н. Толстой произведенеш тӀа. Масала, «Валар», «Хьу хьакхар» «Чиних вохаваьр», «Хьажа-Мурд», «Кавказа ссар» яхача а кхыйолча а произведенеш тӀа, иштта берашта яздьча дукидача дувцараш тӀа а.

Нохч-ГӀалгӀайчене волаш шийна хийттараш цӀаккха а дицденнадац Толстойна. «Кавказе уйла с ваьлар со цу хана бахача наха эггара чӀоагӀагӀа еча тайпара. Сога ла цу ханах аз яздь оайпаш, хӀанз юхадеш аз уж, сона кхетале могацар хӀаьта се санна уйла с дог атта сат хургалар. Из яр сеготдеш а дика а ха; ХӀаьта сона мел норадаьр со тешаш дусаргда». Иштта яздьа шийна нанна йицийга Т. А. Ергольскайга ше дахьийтача письмо тӀа Л. Н. Толстойс.

Ше вайцига даьккхача динъ шера (1851—1854 шш.) Нохч-ГӀалгӀайчен дуккхача моттигашка хиннав Лев Николаевич: станицашка Староглядковске, Гребенске, Горячеисточненске. Червлённе, Шелковске, юрташка: Герзель-Ауле, Ахки-Юрта, Старн-Юрта, Покхийчен ЗӀамигачен Курчалойнка, Лаче, Нати-су, крепосташка: Воздвиженске, Грозне, кхычахьа. Старн-Юрте Лев Николаевич хьоашал техад нохчочунца Мисербиев Садойца. Хьашийн хиннаб царех. Шейча дег чура доттагӀал чӀоагӀдеш Садос Толстойна совгӀата тур деннад. Из хӀанз мемориальни музее да.

Садойна тесса доттагӀал, из ваха юрт йовзар чӀоагӀа накъадаьлар Толстойна «Хьажа-Мурд» яха повесть язъеш. Йоккхача дега йовхалца дуьл цо нохчий берах — Мисербиев Садой кӀаьнки йӀигга.

Л. Н. Толстой творфестве эггара йоккхагӀа моттиг дӀалоац Староглядковски яхача станицес. Цхьа шуч ах шуй даьккхад цо цига ваха. Цу станицах шийн цӀа, цӀен кхуврч лоаркӀаш хиннаб Толстойс. Цу станице хиннай 20-ча артиллерийски бригада штаб. Цига гӀулахк деш хиннав Лев Николаевича воша Николай Николаевич. ТӀехьагӀа Толстой ше а хиннав цига гӀулахк деш. Староглядковске изъяьй цо Старн-Юрта дагаяьца хинна эггара хьалхара «Берал» яха произведени. Ше станице ваьха ха юнц «Казакаш» яхача повеста тӀа. Исвомлински аьнна цӀи а тилла язъяьй цо Староглядковски яха станица. Марьяна сурт-сибат Максимова Зинандах лаьна да, хӀаьта хазан Ерошка — Лев Николаевича доттагӀчох Сехин Епифанах.

Станице тӀехьено тӀехьенга дувцаш хьадоагӀа из цига хиларах дага доагӀараш, цуй хиннача доттагӀашера бувзамаш, кӀалха бахача нахаца хинна безаме гӀулакхаш. Цуй эггара тарагӀча доттагӀех хиннав Сехип Епифан. Из воккха чархъо, эрсий халкъа баьгагӀбуницам дика бовзаш бувца ховш сағ хиннав. Цо дийца дӀенаьлий Толстойс Иван Грозный Тийрка йисте вене хиларах йола былинен легенден. Станице ваьхача Сенюхаев Кирилл Григорьевича шийна догадоагӀар дийцар: «Толстой цхьа къаьстта чӀоагӀа дукха везар Сехип Епифана. Уж боккхий хьашийн бар. Ше чаразье водаш цо цхьаькха сағ вигацар Толстой мара. Шийн цӀенна хьалхашка кхерттоеш тӀа аьнг а оттадийя бераш Ӏоана худар дора цо. Толстой цунна юхе вагӀар, худар кхехкадеш, шиние а цхьана дуар».

Станицерча наха письмош кхаьхьийтад писателга, цо царга хьадайташ а хиннад. ХӀаьта 1908 шера Сехип Епифана неший вийн во! Сехин Дмитрий Михайлович Ясин Поляне ваха хиннав. Толстойс чӀоагӀа дика хеташ тӀа ийцав кьона кхаэ. Дег тӀара баркал аьннад ше дӀакхаьийта моврашлаш цо доагӀадӀакхачийтарах. Станицерча училищена шийн кулг тӀа а яздаь совгӀата шийн портрет делар цо.

Станицерча берашна улицашка ловзаш саьнйрдал Толстойс, царна конфеташ тийнай, цхьа хоза хӀамаш дийцад. Дуккха шерашь дӀададахачул тӀехьагӀа Толстойс «Бульхен борзэ» яхача а кхыча а дувцараш тӀа дийцад шийн хӀаьтта берашца хинна хӀамаш.

Ше Нохч-ГӀалгӀайчене волча хана Толстойс боккха мах беш хиннаб Нохч-ГӀалгӀай багӀбувцама, цинна лаьрхӀаб цуй художественни боврами философски тулоапамн. Цо кхычарел эггара хьалха дӀаяздьад нохчий иллеш шийн хьаьшийн белха нохчий боккхача наха хьадувцаш. Цо эггара хьалха эрсий кхыча писателий, тержам тӀаьахийтаб царна, цо ше оалаш из хиллара, шоаш санна яхь доацача цу поэтически жовхьаршта.

Л. Н. Толстой цӀи еза я Нохч-ГӀалгӀайчен хӀара сага. Республике дукха я из хинна моттигаш. Цуй цӀи лелаю республикерча городашкарчен юрташкарчен улицаша. Из хиннача моттигашка мемориальни улгаш уьттадаьд. Масала, Грозне, А. Гайдара цӀерагӀча берий республиканскн библиотекана хьалхашка. Цу тӀа яздаьд: «Укхаза даьгӀад 1851 шера сийлахь-воккха эрсий писатель Л. Н. Толстой воагӀаш хинна цӀа». Толстой-Юртарча юкъерча школе доаьдача улга тӀа аьнна: «Старн-Юрта (хӀанз Толстой-Юрт) шийн доттагӀа Мисербиев Садо волча воагӀаш хиннав сийлахь-воккха эрсий писатель Л. Н. Толстой».

Староглядковски станице школен совхозен Л. Н. Толстой цӀи лелаю. Школе дӀачувоаллача латт писателя бюст, хьалтеха доал мемориальни улг. Цу тӀа яздаьд: «1851 шера деиз 1854 шерага кхачалца укхаза ваьхав сийлахь-воккха эрсий писатель Л. Н. Толстой».

Сийлахь-воккха писатель ваь 150 шу дузаш Староглядковски станице хьайийлар Л. Н. Толстой халкъа музей, памятник дегӀар цуйна.

Музея материалаша шерре дӀадовзийт вай крас Л. Н. Толстой ваьха хилар.

Музея «Л. Н. Толстой Кавказе кхачар» яхача хьалхарча разделе оттадаь станицайн юртийн, Грозне крепоста сурташ, Ясин Полнера Кавказе кхачалца писатела баьча цаьхъа схема. Дика довзийташ дувц казакий вахарах, лоамарошца Л. Н. Толстой хиннача хьоашалах. Укхаза да сурташ, цуй письмой фрагменташ, дневника оагӀоний копеш. Цар тӀа дӀаяздь да нохчий иллеш, эрсий меттала уж дахьа тексташ. Л. Н. Толстой хьашийн хиннача нохчий сурташ.

Дуккха хӀамаш да «Л. Н. Толстой Староглядковски станице» яхача разделе. Фотографеели тексели совгӀа укхаза дукха документальни материал я: Л. Н. Толстой письмош, сурташ, кавакий бытацара хӀамаш.

«Кавказ Л. Н. Толстой творчестве» яхача разделе да цуй эггара хьалхарча произведеней ксерокопеши сурташ, произведенешта йола иллюстрацеш. нохчийн гӀалгӀайи меттала яьхача Толстой произведеней фотокопеш. Л. Н. Толстойх нохчийн гӀалгӀайи писателаша а поэташа а дувцарий тексташ.

«Л. Н. Толстойи вай замен» яхача разделе хьахьоккхад Нохч-ГӀалгӀайчене бахача кагьа мел боча да сийлахь-воккхача писателаьа дувзаденна мел дар. Укхаза да Л. Н. Толстой цӀерацa юхаенна республике йолча моттигий фотографеш, дувц Староглядковски станицерча дешархоша Л. Н. Толстойх йола материалаш гулъеш баьча геттара боккхача балхах, царна гениальни писатель геттара дукха везаш хиларах.

Шерра хьахьекхай берий творчество. Цига я Л. Н. Толстойна дешархоша хетаь доладаш, цуй произведенешта бар иь иллюстрацеш. Ясин Поляне тийна призаш, Еррингроссийски литературни цӀейш долче хана царна юкъе даьгъа доваш хиннача дешархошта тийнна дипломаш, грамоташ. ХӀанзарча Староглядковски станица вахарах совхозаъ дувца статистически даннеш, тексташ, фотографеш. Республика къахьегамхошта вицлаш сийлахьвокха писатель.

Музей шерьеш болх бу. ДӀадахача шера Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совето сопам бир Л. Н. Толстой халкъа музеях республиканскри краеведчески музей филиал йойла, аьнна. Староглядковски станице Л. Н. Толстой ваьха хиларах, XIX бӀаьшерeп юкъерча хана казакий вахарах лаьца тиипологически уголок хьаэ проект оттаьяй.

Дуккха бӀаьшераш дӀадахача я хьаьнъал телаш хургда Л. Н. Толстой произведенеш. Хано къаергьаш цуй творчество, из массаза а керда хургья. Из тахан дахача вай я, вайла тӀехьа тӀабоагӀарий а хургья.

А. МИТРОФАНОВ,
Нохч-ГӀалгӀай АССР культура министра хьалхара заместитель.

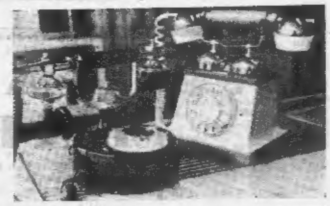

ЛАТВИЙСКИ ССР. «ВЭФ» яхача производственни объединение В. И. Ленина цӀерагӀча Стучински завода къахьегамхоша арахеца продукци паччахьалкхен дикала Знак тӀайолаш я. Эфодо хьаьо 12 тайпа телефонни аппараташ, уж а дерттерча даькъе, наха чӀоагӀа хоатташ йола ТА-68 ТА-72 яхараш. Укх тӀехьарча шерашка 1,4-за дукхагӀа арахеца йолаьй уж.

Заводе арахеца йолаьй тӀера форма а вешта а хоза куц дола «Ретро», «Стелла» яха телефонни аппараташ (сурта тӀа).

В. СЕМЕНОВ сурт.
ТАСС фотохроника.

ТОВАРАШ — ХАЛКЪА

«Беломорские узоры» яхача халкъа художественни промыслий Архангельски предприяте ассортименте яха бӀаь гартта цӀи йола изделиш я. Церна я сурташца ега цӀагӀа лелаю хӀамаш, кхерех, дахчах, коастах яь сувенираш, гатах яь догам деш тийга хӀамаш, кхы дуккхараш. Йидархоша чӀоагӀа хоатташ йола ихо миллион сом мах бола изделеш торговлега дӀакхийта дерхӀ предприяте укх шера.

СУРТА ТӀА: «Беломорские узоры» яхача предприяте догам дераш Т. Вишнякова (аьрдехьа) М. Евсеева къулбаседех догам тӀадола кочамаш хьагойташ ба.

С. ГУБЕКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

ФУТБОЛ

УЙЛА ЦА ЙИЧА...

ДӀадахача шоатта дийнахьа «Терека» футболисташа шоай артӀанара вӀашагӀкхетар дӀадихьар Махачкалерча «Динамо» стадиона тӀа. Моттигерча динамонцаша ловзара хьалхарча минуташка хьагойтар шоаш иштта атта совле дӀаяхьийта лаьрхӀа боацилга.

ХӀаьта укх шера вӀалла ца лайзача тайпара во лайзар грозненнаш. Из лер йоацаш дисанзар. Дукха ха ялалехьа махачкалинца Р. Башаева кертаца чутох «Терека» наӀарашка хьалхара бургац.

Соахка тренералла болх бе дӀаваха вола форвард А. Макаров а оарцагӀвоал ше лайзача команда аьттонна.

Хеталора хьалхара тайм чакхъяьнна салаӀа бахача «Терека» футболисташа кхетадерга шоай гӀалаташ. ШоллагӀа тайм а махачкалинцаш толашагӀа болаш дӀайолаелар.

А. Синькос бокъонаш толхаяр бахьан долаш «Терека» наӀарашка пенальти хьожаю. Цох а пайда ца эцаш Ӏензар фусамо дьай. Бургаш кхозлагӀа хьаьший сетка чу йода. Счет 3:0 йолаш «Терек» эша а эшаш чакхдаьлар из ловзар.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

8 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — Л. Кассиль. «Кондуит а Швамбрани».
10.00 — Доницетти «Лючия ди Ламмермур» фильм-опера.
11.20 — Телевизиони документальни фильм.
11.40 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Социалистический вахарий телевизиони программа.
15.40 — Халкъа ашараш.
15.55 — «Тхоца де. наха санна де. тхан дикагӀа ве», ГДР передача.
16.55 — Шостакович Дм. «Степан Разин вер». Поэма.
17.25 — Хи тӀарча спорта Европа чемпионат Югославера передача.
17.40 — Телевизиони журнал.
18.25 — Корея Халкъа Демократически Республика артистий выступлени.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — Хоккейх бола дунен халкъашта юкъера турнир. Канада кубок. СССР сборни — Финлянди сборни. Канадера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — Дунен халкъашта юкъера хоккейх бола турнир. Канадера передача.
22.15 — «Тахан дунен тӀа».
22.30 — СССР халкъа артисткай Н. Богачевайн Андреева цӀерагӀча эрсий халкъо оркестран концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — Телевизиони документальни фильм.
9.05 — 11.05 — Французский мотт.
9.35 — 10.35 — Истори. 8-гӀа класс.
10.05 — ПТУ дешархошта. Астрономи. Седаьий сигалe.
11.40 — 12.40 — Ботаника. 5-гӀа класс.
12.00 — «Шахматни школа». 2 передача.
12.30 — «Гомсан узораш». Ӏилмани - популярни фильм.
13.00 — Горький А. М. «Наха тӀа гӀолла», «Са университеташ».
13.45 — Географи. 7 класс.
14.10 — Биологи. 5 класс.
14.30 — Хьехархочо — музыки урок. 2 класс. 1-ра передача.
15.30 — «Нарьян-Мар». Документальни фильм.
16.00 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла».
16.20 — Киножурнал.
16.30 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени».
16.45 — «Мстислав Келдыш». Документальни фильм.
18.50 — «Доакъараш хийчадара — задание терро» (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса дуьккъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Цхьа бертацига нахьа». Телевизиони дукхасерийн художественни фильм. 2-гӀа сери. (Болгари).

9 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — Мультфильмий программа.
9.55 — «Орленок» яхача телестудe юнкораш г. Москва. № 397 школа хьехархочуна, Октябрьски Революце ордеи лелаерцица Л. М. Частиковайна вӀашагӀкхетар.
10.35 — «Кинонихьбара клуб».
11.35 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.30 — Мехка телевизиони студей документальни фильмий программа.
15.40 — Хачатурян. Соната.
16.00 — «Миндд ю, курманчаш!».
16.30 — «Эрсий къамаьл».
17.00 — «Къаначар адресаш».
18.00 — «Ӏилмий вахар».
18.30 — «Сакъердане моттиг».
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — Болгаре халкъа вӀейга. Болгаре телевидени программа.
21.00 — «Ха».
21.35 — Футболах бола дунен чемпионат. ЧССР сборни — Уэльса сборни. 2 тайм. Прагера передача.
22.30 — «Тахан дунен тӀа».
22.35 — Музыкальни фестиваль. Ленинградера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — «Псков». Телевизиони документальни фильм.
9.05 — 11.05 — Немецкий мотт. Дешара 3-гӀа шу.
9.35 — 10.35 — Астрономи. 10 класс. Седаьий сигале.
10.05 — ПТУ дешархошта. Истори.
11.40 — 12.40 — Юкъара биологи. 9 класс.
12.10 — «Шоана, зай-ношной!».
13.10 — Островский Н. «Гроза».

ЭКРАН—ХЬЕХАРХОЧОА

13.55 — Зоологи. 7 класс.
14.20 — Музыка. 4 класс. Римский-Корсаковн опера «Салтан паччахьах бола фаьлг».
14.50 — Бедный Демьян — революце илланча.
15.45 — Телевизиони документальни фильм.
15.05 — «Граждански оборонах лаьца».
15.15 — «Нохч - ГӀалгӀайчу гӀолла».
15.35 — У. Бексултанова керда вокальни цикл.
19.00 — «Хи тӀарча спортах Европа чемпионат». Югославера передача.
19.45 — «Бийса дуьккъала хийла шун, бераш!».
20.00 — Футболах бола СССР чемпионат. «Торпедо» — ЦСКА. 2 тайм. «Торпедо» стадионера трансляци.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Цхьа бертацига нахьа». Художественни фильм. Болгари. 3 сери.

ГАЗАЦА САБАРЕ ХИЛАЛАШ!

Шум цӀагӀа йоага сийна бос бола цӀи найдаиех кхераммен хилийтара газови приборех пайда миштa эца беза хьалхадоаьх цоана:

ваьна йолчара эзави колонна хьалсегаллехьа а деталь-чул тӀехьагӀа а кӀур хьалъоаши йий хьажа из;

газови хийдӀовхдергах пайда ма эца кӀур хьалъоаш вентиляционни канала чура фо хьалъоаш йолча хана мара;

кӀург фо хьалъоаш йоацача хана ваьна чурча газови колоннах пайда эца могаргбац, хӀана аьлча газ ерриге пьга а ца йолаш угари газах че хьал а йизе зулам дала тарлу;

цӀен ченаш йӀоахъеш йолча газови приборех пайда эцача хана дицма лелаш цӀагӀа цӀи йоагаеча кхуарча чу фо кхетийта. Из ду поддувален шибери хьа а йийлла, хьажа дезе фо дӀачуовий а тунгилгӀа хьалъозий а. цу гӀулакха кхоачам ба каькала оасилг поддувало наӀара дӀатӀайнхьача. Нагахьа санна, наӀара кеькат дӀатӀа ца озе кӀура дӀабаьккха тунгилг цӀенйича мара пайда эца йиш яц приборах;

газопроводах ткъийрг, кхыйола хӀама тасса йиш яц, хӀана аьлча турба дӀа-хьа еттаеш хеттачара хир хийра дала а цига гӀолла газ арюовла а эккха а тарлу;

хӀара ваха сағ кхетадеш хила веза квартире ше чуйута сағ «Грозгоргаз» ЭПУ газовой приборех пайде эца Ӏомаеш инструктаж чакхьянкхара аздь тешал долаш хила везилга;

«Грозгоргаз» ЭПУ-с дӀахойт лакхерча дешара заведенешка, техникумашка деше Грозне арахьара гӀабаьхха кагирхой общежитешка, честиш цӀенохча баха хошабеча хана дӀахьоикха деза газови приборех пайда эцара кхерамалея бокъонаш Ӏомаеш инструктаж чакхъяьнхха хилара тешал, хӀаьта общежитей коменданташ декхарийла ба из инструктаж чайкхъянкхачул тӀехьагӀа мара хаико а общежитешка а нах чу ца бита;

Нагахьа санна города улицашка гӀолла газови, канализационни люкашта, подвалашта, нах бахача а общественни зданей лестничи клеткашта а юхе хоашта газа хьаж кхете диц ма лелаш ӀалаьмаӀте сиха 04 телефонагӀа «Грозгоргаз» ЭПУ аварийни службага хоам бе. Диц ма делаш дӀауха газ эккха, цӀи якхка, доккхий зуламаш де тарлуш йолта. Цхьаькха тайпара йиш яц газ дӀауха моттиг цӀераца хьалаха, хӀана аьлча из ЭККХАРГЬЯ!

Газови приборех пайда эцара кхерамален бокъонаш йиззa кхоачашйича, кхом беш из йоагаеш хилча мара вӀаштӀехьдалац город лерттӀа газаца Ӏалашъе.

«ГРОЗГОРГАЗ».

ГРОЗНЕРЧА ЭКРАНАШ ТӀА

«ТӀЕХ ДИКА МАР»

Хола хет дега безабенна актераш экрана тӀа бӀаргабайча, царех я ала мегаргда Людмила Гурченко а. Цук дика карагӀдоал ше ловзаеча роланца чоалхене а дукха къайленаш йола а кхалнахьа сурташ хьакхолла, оамалаш хьахьокха. Цун тешал деш да «Балтийски сигнал», «Болхлой поселок», «Дийла кнника», кхыдола а фильмаш.

Дукха ха йоацаш Гурченкос шийн аргӀанара роль ловзайир «ТӀех дика мар» яхача фильме. Из я наьха дезал боха а бь маьре яха гӀертача мисска Чивле роль.

Фильм даьккхад Оскар Уайльда пьесах.

Укхаза кино дезараш вӀашагӀхетаргба советски кинематографе дика бовзаш болча актерашца Марлевич Элуардаца, Кореневой Еленаца, Кадочников Павлаца.

«ШАЙТӀАН КЪОРГА ЮХХЕ»

Из ӀалаьмаӀте ира сюжет йола фильм оттадаьд Молдаверча кинематографисташа. Цо хьахьокх XVIII бӀаьшере Молдаве туркий гӀаьрахошта дуьхьала халкъо лоаттабаь къовсам.

Фильма корттера турпал ва шийн воккхагӀвола воша вийначул тӀехьагӀа гайдуккий отряда кулгалдеш вола зӀамига сағ.

Укх картине дакъа лоацаш да актераш Григорну Григоре, Шкурл Ион, Тома Светлана.

«ИЗ — ПЕЛЕ ВА»

Спорт езараша боккха кхаъ хинна тӀаьцаргда «Из — Пеле ва» яха бразильски кинематографисташа даьккха документальни фильм. Вуьрийтта шу дьвьча хул пох дерригача дунен чемпион. 110-за къаман сборни командана юкъе ловзаш Пелес чутехай бӀаь итт бургаш.

Из фильм доаккхаш режиссераша пайда ийцаб спорта кинохроникех, ловзарий видиозаписех, бразильски телевидене архива материалех.

В. КОВАЛЕВА,
НГӀАССР паччахьалкхен кино методкабинета воккхагӀвола редактор.

СУРТА ТӀА: «ШайтӀан къорга юхе» яхача фильма кадр.

Кепа а теха аральнный КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома пропаганди агитаци отдела «Агитатора блокнота» аргӀанара номер. «Цӏе байракхаш лелаеча коллективий хьокхамо вай тӀахьех» яхача статья тӀа парте обкома лектора С. Берсунакаева дувц республике мишта пайда эц социалистически яхье котбаьнарий балха опытах.

№ 17 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

«ЛоархӀаме даташ» яхача рубрика чулоац «Хьуна болхлой, цӀейна даькъала дуьц ио» яхача республика хьун боахама министра А. Ч. Османиев «Машинашъелга — лакхденнача дӀадехарий боарамс» яха парте обкома промышленно-транспортни отдела инструктора В. Г. Волкова статьяш.

«Экономика кхом беш хила еза» яха рубрика йолаш я «ХӀараве бехктохкам вай айбо» аьна Ф. А. Суханова язъяь корреспонденци. Цу тӀа дувц грозненски машинашъераша энергоресурсашта кхом бара резерваш лехаш хиларах.

«Красный молот» завода инженера-конструктора заводской хьехамчий совета председатела заместитела О. В. Маритчака «Кхетам лураш кхетабарах» аьна язъяьча статья тӀа дувц шоай предприяте малагӀа болх бу хьехамчий сий айдара.

Агитатораштa ковкъястала кепатехай «Хий кхом беш дӀааьхийта», «Малар мелараша — къовсам» яхача подборкала.

РАДИО

8 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Юртара Ӏуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачий программа.
8.25 — Иллеш, ашараш, халхараш (гӀалгӀай меттала).
8.45 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала).
9.15 — «Тхога язду». Радиовыпуск (гӀалгӀай меттала).
9.30 — «Къона замахо» (гӀалгӀай меттала).
15.00 — Передачий программа. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
15.01 — «Хиччача социалистически этапера къаман отношенеш». Беседа (эрсий меттала).
15.15 — КПСС XXVI съезда решенеш — вахаре: «Декхараш тӀайехкад — мишта кхочашду уж?» (нохчий меттала).
16.20 — Юрта боахаме хьалха лаьттараш! Концерт (гӀалгӀай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.30 — Ашараш (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — «Халкъа иллешдаги эрсий илланч». Передача.
18.35 — Лирически иллеш, ашараш.
19.00 — «Халкъа таланташ». Музыкальни программа.
19.35 — «Меаршаа, илли», Концерт.
20.12 — Халкъа ашараш.

9 СЕНТЯБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.14 — Передачий программа (эрсий меттала).
8.25 — Парторганизацешка отчеташ, хоржамаш (эрсий меттала).
8.55 — Шамбулатов Ӏаднана иллеш (нохчий меттала).
9.15 — «Партхоми хьаь». Корреспонденци (нохчий меттала).
9.30 — «Микрофонана Грозне гӀолла». Радиовыпуск (эрсий меттала).
16.00 — Хоттамах бола хоам. Передачий программа (эрсий меттала).
16.01 — «Халкъа контроль болх беш я» (гӀалгӀай меттала).
16.20 — Вахара хьисап — советски (эрсий меттала).
16.40 — Ашарий антракт.
18.48 — «Лаьтта лелаьарий болхлой». Беседа (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.30 — Ашараш (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — «Шерам, иллеш». Передача.
18.15 — «Иллеш вӀашагӀкхетар».
19.21 — М. Музаев. «Валовла» радиопьеса (нохчий меттала).
19.40 — Иллеш, ашараш, халхараш.
20.23 — «Иллей махка» концерт.

Хоттам

Тахан республике гӀоллеи Грозней хуьналуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш. Ӏуйрийна дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунда 3—8 метр сиха мух а болаш, фегара температура республике гӀолла 22—25 градуси Грозне 23—25 градуси йовхал а йолаш ха отта мег.

Кховиен ломмен цхьацӀайолча моттигашка Ӏуйрийна дохк а доаллаш, бе-беча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр сиха мух а болаш, фегара температура бийсанна 13—16 градуси деношка 18—23 градуси йовхал а йолаш ха латта тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; белхтохкама секретара — 9-24-00; отделий: партий вахара — 9-24-04; промышленностех транспортех — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ00299. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3437.